

Killyéni András

Elfelejtett örökségünk

Kolozsvár sportlétesítményei az első világháború előtt

Killyéni András

ELFELEJTETT ÖRÖKSÉGÜNK

Kolozsvár sportlétesítményei az első világháború előtt

Kolozsvár

2010

A kötet megjelenését támogatták:

MOL Románia vállalat és Ferencz I. Szabolcs vezérigazgató

Apáczai Csere János Baráti Társaság

A könyvet véleményezte: dr. Szikora Katalin, dr. Szakály Sándor

A szerző magánkiadása.

Tipográfia és műszaki szerkesztés: Fülöp Zoltán, www.metaforma.ro

Nyomdai munkálatok: Hiperborea Kft. , Torda, 2010

© Killyéni András 2010

ISBN 978-973-0-07665-3

Ajánló sorok a könyv Olvasóinak

Lehet-e szebb és hasznosabb dolog, mint bemutatni az utódoknak eleink életét, tevékenységét, mindennapjaikat, örömeiket és gyászait? Azt hiszem nem. A jelen ugyanis pillanatok alatt válik múlttá és annak ismerete nélkül nem könnyű hinni és remélni a jövőt.

Killyéni András, az elkötelezett kolozsvári fiatal sporttörténész időt és fáradságot nem kímélve -- nem egyszer értelmetlen gáncsoskodásoktól kísérve -- napról napra bővíti „kincses Kolozsvár” sportmúltjával kapcsolatos ismereteinket.

Eddigi munkássága nyomán – engedtessek meg, hogy eddigi működését eme szóval illethessem – egyre többen leszünk azok, akik úgy véljük a XIX. század második fele, a XX. század első évtizedeinek kolozsvári sporttörténeti karnyújtásnyi közelségbe jönnek hozzánk, ha kézbe vesszünk egy-egy Killyéni könyvet.

A fiatal kutató életrajzi összeállítást, sportági történetet, biografikus igényű pályarajzot s fotók jól összeválogatott sokaságával lepottorgott már ben-

nünket. Ezekhez mérhető jelen kötete is. Amely akár „kolozsvári kis sportkalauznak” is nevezhető.

Kolozsvár egykori sportpályái, tornatermei, korcsolyázó helyei, uszodái tárulnak elénk, a korabeli fotográfiák, leírások és sajtóhírek segítségével.

Milyen lehetett anno a Múzeum kerti korcsolyapálya? Ki és miért hozta létre a Tornavívodát? Hol állt a Lövölde? Kik úszkáltak, fürödtek az uszodákban? Miért volt jó labdajátékokra a Bánffy kert? Mikor és hogy épült a városi Sporttelep – benne a kor stadionja, amelyben hideg-meleg vizes fürdő lehetőség állt a sportolók rendelkezésére és még arra is figyeltek, hogy milyen legyen a labdarúgó pálya tájolása és természetesen minden kolozsvári egyesületnek jutott az épületben „öltözőhelyiség”.

Iskolai sportpályák és tornatermek, atlétikai és kerékpáros pálya, megannyi kolozsvári találkozóhely, ahol barátságok születtek, helyi és országos nagyságok nevelődtek s vetélkedtek

Tudtunk-e mindezekről, és ha igen mennyit?

Nem kell válaszolni e kérdésre. Vizsgáztassuk magunkat! Vegyük kézbe és olvassuk el Killyéni

András új kötetét, nézegessük az egykori fotókat és emlékezzünk Kolozsvár egykori kitűnő polgáira és sportolóira, akik nélkül kevesebb lenne a magyar múlt és a magyar sporttörténelem! S ha ezt megtettük, akkor nézzünk magunkba s válaszoljunk a kérdésre!

Legyünk büszkék az egykori kolozsváriakra, az általuk létrehozott létesítményekre és a fiatal kollé-

gára, aki nem engedi a feledés homályába veszni a múltnak eme szép emlékeit!

Kísérje további munkáját is szerencse és siker, s kamatoztassa azt valamennyiünk javára!

Prof. Dr. habil Szakály Sándor
egyetemi tanár

Budapest, 2010. február

Előszó

Ha végigsétálunk a mai Kolozsváron, a híres történelmi látványosságok között bolyongva nem is sejtjük, hogy néha egy-egy kevésbé ismert, de sporttörténeti szempontból igencsak fontos, ma már feledésbe merült mérföldkő mellett visz el utunk. Mivel ezek közül a sportlétesítmények közül napjainkban alig egy-kettő maradt fenn csupán, az alábbiakban a kegyelet virágai helyett az emlékezet szavait helyezzük el ezen múltbeli emlékek alapköveinél, hogy megadassék a kellő tisztelet a kolozsvári sportélet megalapítóinak, akiknek örök példája a sport tiszteletére kötelez minden mai és jövőendőbeli kolozsvári lakost.

A kiegyezés után (1867) a kolozsvári sportélet elérte azt a színvonalat, ahol elengedhetetlenné vált a sportlétesítmények építése. Eljött az az idő, amikor egy nagyobb terem vagy egy tágas tér már nem volt elegendő a sportoláshoz, a polgári sportélethez modern sportolási feltételeket kellett biztosítani. A város polgárai számára mindennapi igényné vált a sport. Szervezett sportéletre vágytak: korcsolyázni, vívni, céllövészetet gyakorolni,

atletizálni óhajtottak, és mindezt modern feltételek között.

Az 1870-es évektől a közigazgatási rendszer és a gazdasági helyzet megteremtette a feltételeket az építkezéshez, így Kolozsváron 1872-1914 között sportpályák és tornatermek egész sora épült fel. Az egyletek, anyagi nehézségeik ellenére, törekedtek arra, hogy minél színvonalasabb feltételeket biztosítsanak, így 1872-től felépült a Tornavívoda, a Lövölde, továbbá atlétika-, korcsolya-, valamint tenispályákat alakítottak ki, 1911-ben pedig elkészült az első modern kolozsvári sporttelep.

Az egyleti sporttevékenység mellett a korabeli sportéletben fontos szerepet játszott a középiskolai sport is. Az 1868-as tanügyi reform, majd az ezt követő miniszteri rendeletek kötelezővé tették a testnevelést az iskolákban, illetve előírták a korszerű tornatermek építését, játszóterek kialakítását. A századforduló körül a kolozsvári középiskolák új iskolaépületekbe költöztek, amelyekben helyet kapott a tornaterem is. Az iskolaudvarok mellett játszótereket alakítottak ki, biztosítva ezáltal a lehetőséget a

középiskolai sport fejlődésére. Az eredmény pedig nem maradt el: a középiskolai sportélet hamarosan országos hírnévre tett szert, az egyletek számára pedig állandó utánpótlást jelentett.

Az első világháború előtt épített sportlétesítmények közül sajnos ma már csak a sétatéri tó és kocsolyapavilon áll, az iskolai tornatermek azonban napjainkig szolgálják a középiskolai sportéletet.

A Múzeum-kerti korcsolyapálya

Kolozsvár első ismert, tudatosan kialakított sportarénája a Múzeum-kerti (Mikó-kerti) korcsolyapálya volt. A Mikó-kert az Alsó-szén (Mikó, ma Clinicilor) utcában volt, 1859-ben tulajdonosa, gróf Mikó Imre az Erdélyi Múzeumnak adományozta. A kertben rendezték be az első kolozsvári fűvészkertet. A bejárat mellett az 1870-es években egy kis tó állott. *Mindjárt a bejáratától balra, sűrű lombos fák árnyékában egy négyszögletes kis tó. Partján padok, hínáros vizében lomha pontyok, díszes cigányhalak, iszapbújó kárászok.*¹ Itt alakították ki a korcsolyapályát.

1871-ben merült fel először a korcsolyarendezvények szervezésének gondolata. Az első rendezvényt 1871 decemberében szervezték meg: a

múzeumi tó tükre meglehetősen jeget adott, a csorgó körüli nyílás karfákkal és zászlókkal volt jelölve illetőleg elzárva, a parton egy vásári bódé, mely az ügyvezetést, csáklyaraktárt, magába fogadja, Pongrácz zenekara és egy díszes közönség leginkább az arisztokrácia köréből² - számolt be a korabeli sajtó.

Az 1872 decemberében megalakult Kolozsvári Korcsolyázó Egylet (KKE) itt szervezte rendezvényeit 1873 decemberéig, amikor bérbe vette a sétatéri tavat. Ezután a Múzeum-kert elvesztette jelentőségét a helyi sportéletben, itt nem szerveztek többé sportrendezvényeket. A kert az egyetemi oktatás szempontjából volt fontos, ezért az 1880-as évektől megkezdődött az építkezés, az 1890-es években pedig betöltötték a kis tavat.

¹ Nagy Péter (Grandpierre Emil), Ó, kedves Kolozsvár, Budapest, 2005, 150.

² Magyar Polgár, 1871. december 19.

A Tornavívoda

Az 1867-es kiegyezés politikai és társadalmi szabadságot jelentett, lehetőséget adott a sportegyletek alapítására. Ekkor már erős volt a polgári együvé tartozás, amelynek hangsúlyozására kiváló eszköz volt a sport. A polgárok felkarolták azokat a sportokat, amelyek nem kívántak különös előképzettséget, amelyeket könnyen elsajátíthattak: a tornát, a korcsolyát, a céllövészetet, az atlétikát.³

Kolozsváron a kiegyezéskor nagy hagyománya volt a vívásnak. Gaetano Biasini vívómester már 1818-ban vívótermet nyitott, amelyet a helyi arisztokrácia nagy szeretettel látogatott. Itt vívott gróf Kendeffy Ádám, báró Jósika Lajos, gróf Bélydy Ferenc, valamint báró Wesselényi Miklós is. A vívóiskola 1824-ben, Bölöni Farkas Sándor közbenjárására, nyilvános vívóintézetté alakult, 1834-től pedig részvényes alapon működött. Az intézetben az arisztokrata ifjak mellett a jó erkölcsű ifjak

bármelyike vívni tanulhatott, sőt, még a szegény diákok ösztöndíjban részesülhettek, és költségmentesen látogathatták a vívómesterek óráit. Az intézet többször helyszínt változtatott: a Redout épületéből (Unió utca, ma Memorandumului) a Tivoliba (a Főtéren a státus paloták helyén állott), majd gróf Bethlen Domokos házába (Király utca, ma I. C. Brătianu) költözött. Az 1848-as forradalom kitörésekor az intézmény megszűnt.⁴

A vívóiskolát 1856-ban (rövid időre), illetve 1862-ben sikerült újraindítani, ám az intézet legnagyobb gondja az állandó vívóterem hiánya volt, ezért 1865-ben egy értekezletet hívtak össze, amely szorgalmazta egy modern vívóterem építését. A terem érdekében felszólalt dr. Haller Károly jogakadémiai tanár (később Kolozsvár polgármestere), gróf Mikó Imre, gróf Teleki Domokos, gróf Esterházy Kálmán (később Kolozs megye főispánja). A város vezetése

³ Földes Éva, Kun László, Kutassi László, A magyar testnevelés és sport története, Budapest, 1977, 159.

⁴ Killyéni András, A kolozsvári sportélet életrajzi gyűjteménye (1818-1918), Kolozsvár, 2006, 9-11.

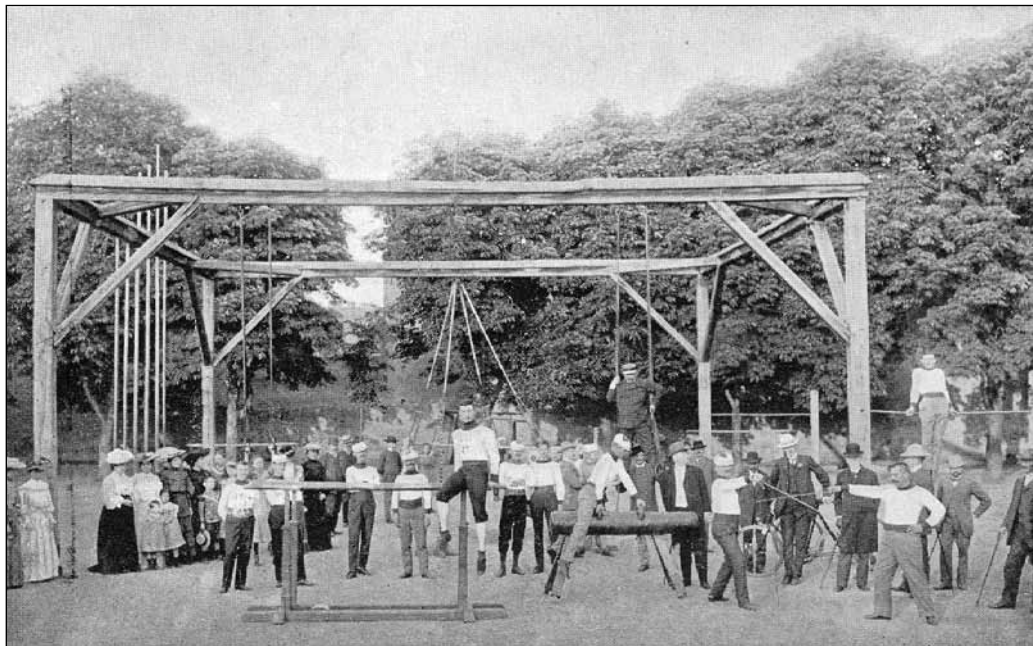

A Széchenyi tér a századfordulón (korabeli képeslap)

A háttérben (a mai piac helyén) a Tornavívoda épülete

A Tornavivóda épülete a századfordulón

A Tornavívoda udvara

egy telket jelölt ki, ahol felépülhet a vívóterem, ám ez nem volt megfelelő, így az építkezés elmaradt.⁵

A kiegyezés után Eötvös József kultuszminiszter megtette az első lépéseket a testnevelés ügyének rendezésére. Az 1868-as tanügyi törvény kötelezővé tette a testgyakorlatokat az elemi és polgári iskolákban. A szakképzett tornatanítók, valamint megfelelő tornatermek hiánya országszerte általános volt, a legtöbb esetben szaktanítók, katonai múlttal rendelkező tanárok vagy pedellusok vállalták a testgyakorlatok oktatását.⁶

1868-ra tehát nemcsak vívóteremre, hanem tornateremre is szükség volt. Dr. Haller Károly már 1867-ben sürgette egy torna-egylet alapítását, amely a gyógytornát is felkarolná. Tervet dolgozott ki egy torna-vívó egylet alapítására, telket kért, buzdított. Elveit felkarolta a város, de megfelelő telket nem találtak. Akadtak viszont olyan személyek, akik hasznot szerettek volna húzni és telkek sorát kínálták eladásra. Végül 1872. március 9-én a megalakult

a Torna- és Vívó Egylet, a város pedig átadott egy a Széchenyi téren (ma Mihai Viteazul) található telket, illetve 38.000 forint kölcsönt évi 6 %-os kamattal, amelyből megindult az építkezés. Az épületet Debreczeni Balázs tervezte és kivitelezte, a tágas udvar díszes fasorát dr. Haller Károly tervezte, egy részét saját kezűleg ültette.⁷

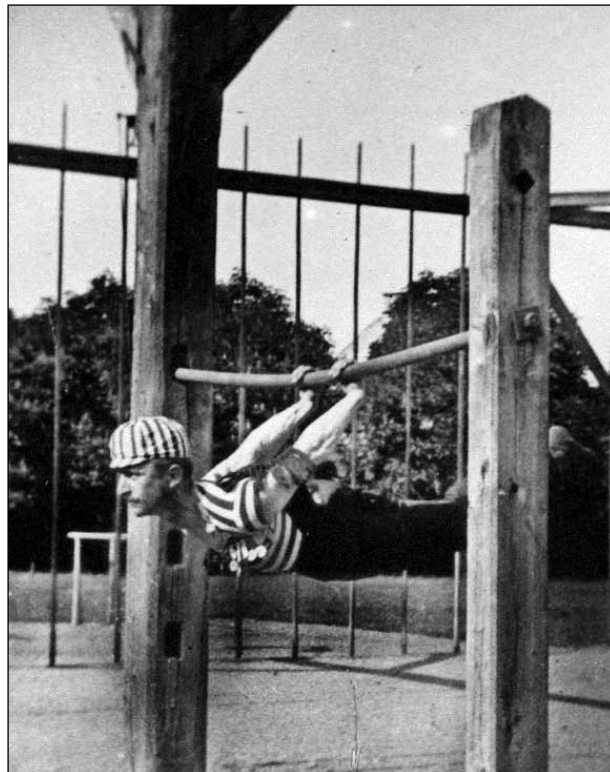
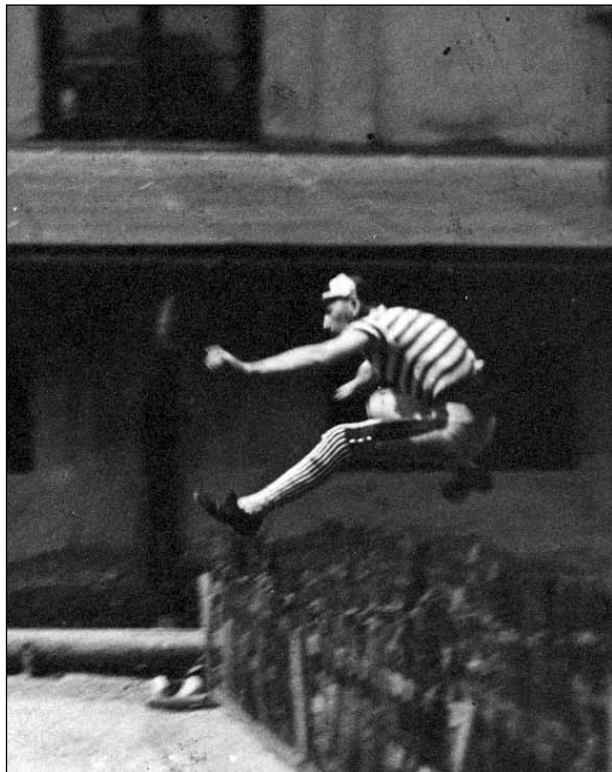
A Torna- és Vívó Egylet vezetőségében és támogatói között olyan neves személyiségeket találunk, mint báró Bánffy Ernő mintagazda, gróf Bánffy György bonchidai birtokos, dr. Csiky Viktor egyetemi tanár, gróf Esterházy Kálmán főispán, Ferencz József és Szász Domokos későbbi unitárius, illetve református püspökök, vagy Jakab Elek történész. Az épület 1873-ra készült el, az egylet Nyárády Lajos tornatanítót a testgyakorlatok, Tompa Károly vívómestert pedig a vívás oktatására szerződtette.

A város előjárói szerződést kötöttek az egylettel, amelynek értelmében a város gimnáziumai számára (katolikus, református és unitárius gimnázium, a polgári fiúiskola valamint a tanítóképző) tornatanítót és tornatermet biztosít az egylet, és így az

5 Kőváry László, *Testedző intézményeink múltja Kolozsvárt, Kolozsvár, 1897, 9-10.*

6 Szikora Katalin, *A magyar ifjúság testi nevelésének története, Budapest, 2004, 98.*

7 Emlékkönyv dr. Haller Károly működéséről, szerk. Kuzsók István, Kolozsvár, 1906, 154.

Atlétika és torna versenyek a Tornavívoda udvarán (1890)

1872/73-as tanévtől megindult a testgyakorlatok oktatása a város iskoláiban. Ez a szerződés 1896-ig volt érvényben.⁸

Az épület emeletén berendezték az 1848-as Történelmi- és Ereklýmúzeumot, melyet Kuskó István történész vezetett. A múzeum őrizte többek között az öreg honvédek és nemzetőrök fényképeit, az aradi vértanúk akasztófáinak darabjait, Kosuth Lajos egyik torinói asztalát, Bem kulcsát.⁹

A Tornavívoda gyönyörű udvara kulturális, sport és szórakozási lehetőséget nyújtott évtizedeken át a kolozsvári közönségnek. *Ez a kert a város közepén, árnyas fasorával egyike a legkitűnőbb levegőjű kertnek* – jegyezték fel az 1890-es években, így hát nem csoda, hogy tavasztól ősziig sokan keresték fel és sétáltak, játszottak, élvezték a kert nyújtotta szórakozási lehetőségeket.¹⁰ A teremben Makróczy János színtársulata is tartott előadásokat.

Az intézet udvarán kültéri tornaeszközöket helyeztek el, így lehetőség volt a szabadtéri

tornászásra. 1884-ben az újonnan alakult Kolozsvári Atlétikai Club (KAC) havi 10 forintért kibérelte a Tornavívoda épületét, majd később a kertjét is.¹¹ A kert kiváló lehetőséget nyújtott az atlétikai gyakorlatok üzésére, illetve kisebb háziversenyek rendezésére.

1887-ben Szvacsina Géza polgármester javasolta, hogy télen az intézet kertjében alakítsanak ki mesterséges korcsolyapályát. Sajnos az ötletet 1896 decemberében sikerült csak megvalósítani, amikor Melitskó Frigyes főmérnök tervei alapján Endstrasser Benedek építész nekifogott a korcsolyapálya kialakításának. Az udvarban kutat ástak, kialakították a pályát, felépült egy melegedőszoba fogasokkal, illetve egy üveges fülke a nézők számára.¹² 1897 januárjában már iringáltak, majd megnyitották a pályát a korcsolyázók számára.

A tornavívodai jégpálya, vagy mint akkoriban nevezték, a tornakerti jégpálya, elsősorban a diákok számára volt fontos, hiszen olcsó árakat biztosított a diákok számára. Nagyon sok diák nem engedte

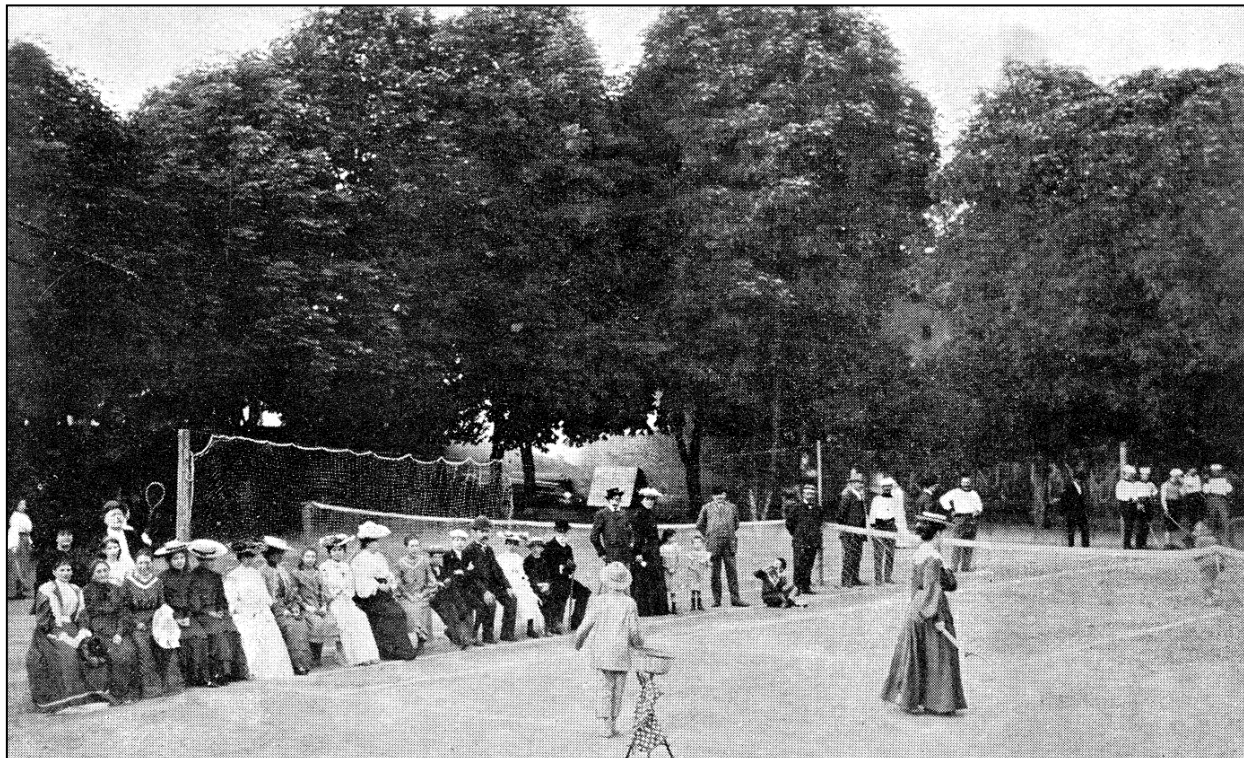
8 Killyéni András, Edzések és testgyakorlatok Kolozsváron 1868 és 1914 között, In Kalokagathia, 2007 1-2., 52.

9 Sas Péter, Mesélő képeslapok, Kolozsvár, 1867-1919, Budapest, 2003, 41.

10 Ellenzék, 1896. április 27.

11 A Kolozsvári Atlétikai Club I. évkönyve, szerk. Kuskó István, Kolozsvár, 1886, 8.

12 Ellenzék, 1896 december 12.

Teniszmérkőzés a Tornavivodában a XX. század elején

meg magának a sétatéri korcsolyapálya használatát, sokan emiatt a Szamos jegén vagy a város kisebb tavain, befagyott vizein korcsolyáztak, amely nem kis veszéllyel járt. Az új tornakerti pálya biztosította a legszegényebbeknek is a korcsolyázást, a bálokon való részvételt, a versenyzést, hiszen az alacsony árak mellett a legszegényebbeknek ingyenjegyeket is osztott a város. Nem csoda, hogy az 1901 februárjában rendezett jelmezes korcsolyaestélyen 340 tanuló vett részt, az ezt követő farsang pedig pompásan sikerült a diákok és szülei számára, 1905-ben pedig nagyszabású versenyt is rendeztek itt. Az estélyeken az udvart magnéziumfényű lámpákkal világították ki.¹³

Az 1890-es években elterjedt Kolozsváron a tenisz. Ezt a sportot egyre többen karolták fel, ezért hamarosan, 1896 áprilisában felvetődött az ötlet, hogy a Tornavívoda udvarán is alakítsanak ki tenispályát. Az év végére már két pálya is elkészült, sőt, az az ötlet is felvetődött, hogy a teremben alakítsanak ki tenispályát, így a Tornavívoda lett volna Kolozsvár első fedett tenispályája. Ez a terv a Torna

és Vívó Egylet keretén belül valószínűleg csupán ötlet szinten maradt meg, hivatalos értesítés vagy beszámoló nem szól arról, hogy tenisz mérkőzéseket rendeztek volna a teremben.

Az 1890-es években a Torna- és Vívó Egylet egyre nagyobb anyagi gondokkal küszködött. A bevételek lecsökkentek, mert a kormány megvonta azt a segílyt, amelyet évente folyósított az egylet számára a testgyakorlatok oktatásának támogatásaként. Emellett a kolozsvári iskolák közül többen lemondták a testnevelés oktatása érdekében kötött szerződést, így az egylet kevesebb bevételhez jutott. Az adóságok egyre nőttek, ráadásul az egylet elvesztette a vívóképzések oktatásának és a vívómesteri oklevelek kibocsátásának jogát is, amely egy újabb komoly anyagi veszteséget jelentett. A terem már nem volt megfelelő a tornázásra, az egylet pedig képtelen volt anyagi befektetést eszközölni a korszerűsítés érdekében. A testgyakorlatok oktatása iránti elvárások egyre nőttek, a tanintézetek igényt tartottak a versenyek szervezésére és a diákok felkészítésére is. 1895-ben elhunyt az egylet tornatanára, Albert Károly, aki heti negyven órában több mint 2000 diákot tanított. Az új tornatanárt, Gspann Károlyt, egy év munka egészségileg kimerítette, így

¹³ A tornakerti korcsolyázást az Ellenzék napilap cikkei mutatták be: 1898. február 14, 1901. február 14, 1905. február 20-án.

Farsangi mulatság a Tornavívodai jégpályán (1905)

ő is távozott. A tornaterem kicsi volt, 65 diák tornászhatott egyszerre, ennek ellenére az 1890-es években közel 150 fős tornaórákat tartottak, amely egészségügyi szempontból már nem felelt meg a kor követelményeinek. Ezért 1896. augusztus 8-án a Torna- és Vívó Egylet választmánya úgy döntött, hogy felmondja az iskolákkal kötött szerződést és javasolja a tanintézeteknek saját tornatanár alkalmazását.¹⁴

Az adóságok csökkentése érdekében az egylet szerződést kötött a kolozsvári kerékpár-forgalmazó cégekkel, akik az udvaron berendezhették magán kerékpáriskolájukat. Bernáth Ede Sándor, Tauffer

Ferenc utóda és Grosz Frigyes kereskedései is reklámozták magániskolájukat, mely a Vívoda udvarán kényelmesen volt berendezve.¹⁵

Az anyagi gondok, a befektetések hiánya miatt az 1900-as évekre a Tornavívoda már nem jelentette a kolozsvári sportélet egyik központját. A századfordulón a kolozsvári iskolák saját tornatermeket vagy játszótereket létesítettek, így a Tornavívoda kevésbé keresett lett. Az első világháború után az új román vezetés az ereklyemúzeum helyett etnográfiai múzeumot nyitott az épületben, majd valószínű 1937-ben lebontatta az épületet. Helyén piac állt, majd az 1984-ben felépült új Vásárcsarnok.¹⁶

14 Haller Károly, A fiatalság testi nevelésügye Kolozsvárt, Ellenzék, 1896 augusztus 17.

15 Bernáth E. S. egyik reklámja megjelent az Ellenzék 1899. június 8. számában, Grósz F. reklámja pedig az Ellenzék 1899. május 8. számában.

16 Asztalos Lajos, Kolozsvár, Helynév- és településtörténeti adattár, Kolozsvár, 2004, 493

A sétatéri tó és a korcsolyapavilon

A sétatéri tó és a korcsolyapavilon története szorosan összefügg mind a Sétatér kialakulásával és fejlődésével, mind a korcsolyázás kolozsvári meghonosodásával.

A Sétatér kialakítása a Szamos mocsaras, bokros partjának átalakításával kezdődött. Bizottság alakult, amely mérnököt, kertészt alkalmazott, tervet készített és véghezvitte a Sétatér kialakítását. Az 1860-as években Kagerbauer Antal tervében jelenik meg először a tó. 1866. március 23-án a Sétatér Egylet és a város szerződést kötött, amelyben az egyelt megkapott két hold területet, és ide egy év alatt kioszkot, zenepavilont építtetett, illetve befejezte a tó ásását.¹⁷

Az 1860-as évek végén meghonosodott a korcsolyázás Bécsben, majd Budapesten is, ahol korcsolya-egyesületek alakultak, melyek bálokat, estélyeket, versenyeket szerveztek a korcsolyázni vágyók számára. A bálók híre csakhamar Kolozsvár-

ra is elért, és 1871 decemberében megindult a szervezés, melynek eredményeként megrendezték az első korcsolya-összejövetelt a Múzeum-kert (Mikó kert) kis taván. 1872 novemberében elfogadták a Kolozsvári Korcsolyázó Egylet (KKE) alapszabályait, decemberben pedig megalakult az új egyesület, melynek első elnöke Paget János skót származású birtokos, író volt. Az egylet 1873 decemberétől bérbe vette a sétatéri tavat, ezzel ide költözött a kolozsvári korcsolyaélet is. Az egyelt biztosította heti két alkalommal a korcsolyázást, ilyenkor zenekart hivatott, legtöbbször a helyi katonazenekart. Ezeket nevezték akkoriban sikamlós multságoknak. Emellett bálokat, esti korcsolyázást, versenyeket, farsangi multságokat szervezett, a korcsolyázás pedig közkedvelt sport lett Kolozsváron.¹⁸

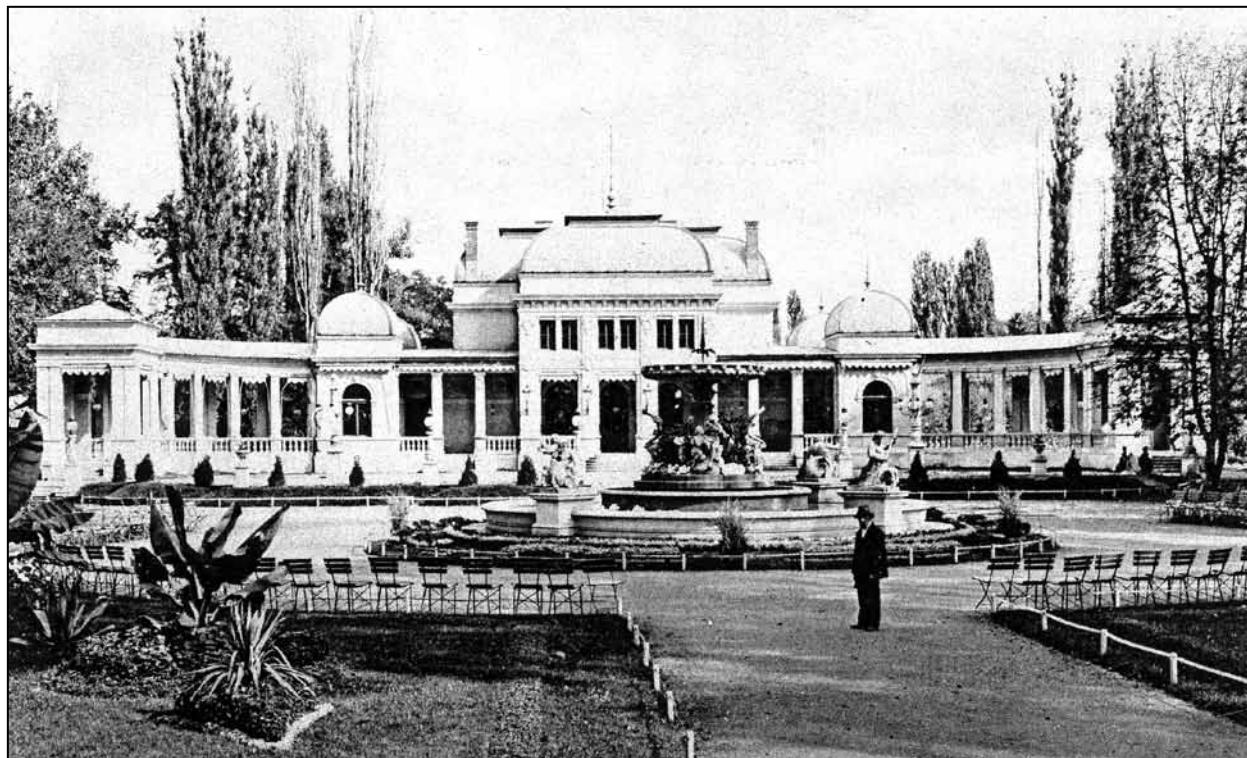
A korcsolyázás elterjedésével együtt megnőtt a nézők száma is, akik kijöttek a tópartra, vagy kikísér-

¹⁷ Kőváry László, A kolozsvári Sétatér keletkezése és fejlődése 1812-1886, Kolozsvár, 1886, 16-20.

¹⁸ Killyéni András, A kolozsvári sportélet életrajzi gyűjteménye (1818-1918), Kolozsvár, 2006, 16.

A korcsolyapavilon, a zenepavilon és a szökőkút a Sétatéren (1910 körül)

A sétatéri mulató (1900 körül)

Korcsolyaélet a Sétatéren (a századfordulón)

Képalá

ték hozzátartozóikat. Szükség volt egy olyan modern épületre, ahol a nézők megmelegedhettek, ahol a melegből követhették a korcsolyázókat. Az első kis épület, melyet még az 1870-es években emeltek, akkor már nem volt megfelelő, hiszen a *kis bódé bakterház*nak jó lehet, de egyébre nem alkalmas.¹⁹

Az 1870-es évektől egyre többen hangoztatták, hogy az egyletnek építkeznie kell ahhoz, hogy kényelmet nyújthasson a korcsolyázók és a nézők számára. Az első ötlet, a szigeten egy üveges kioszk építése a hölgyek számára.²⁰ Sajnos az építkezések késtek, mert az egylet az 1880-as évek elejére egyre nehezebben tudta begyűjteni a tagdíjakat, és komoly anyagi gondokkal küszködött. Az üveges kioszk az 1880-as években készült el, de a néhány évvel később már ez is kicsinek bizonyult. Az egylet számára a megerősödést az 1890-es évek hozták, így Óvári Kelemen vezetése idején a választmány nagyméretű építkezések mellett döntött. Első lépésként 1894-ben megnagyobbították a tavat.

1895-ben a városi tanács kiírta a pályázatot egy díszes korcsolyacsarnok és egy mulató felépítésére.

¹⁹ Magyar Polgár, 1875. december 12.

²⁰ Magyar Polgár, 1876. december 2.

A nyertes terv Debreczeni Balázs építészé volt, aki egy svájci stílusú, 30 méter hosszú, 9 méter széles cukrászdát tervezett, melynek két bástyája és két tornya lett volna. A cukrászda csarnokában 300 személy fért volna el, ezenkívül 250 személy a kinti teraszon. Az épület építkezési költsége 24.800 forint lett volna.²¹ Az építkezés feltétele az volt, hogy a korcsolyapavilont 1895 november 1-re be kell fejezni, a kiosk pedig be kell legyen fedve ugyanaddig az időpontig.

Az építkezés késett a kor bürokráciája miatt: hiába írta ki a város a pályázatot, hirdetett győztest, hiába hozott határozatot az építkezésekre a város törvényhatósági bizottsága, ezt a határozatot fel kellett terjeszteni a belügy-, majd a kereskedelmi minisztériumba. *A tervek hosszas tárgyalások után elnyerték a „magas” kormány tetszését is, s minthogy Magyarországon még középületekben is csak az létesülhet, ami a „magas” kormánynak tetszik, hát mos az ő gráciájából, de a magunk költségén végre hozzájutunk a tervezett épületekhez – számolt be a korabeli sajtó.*²²

²¹ Ellenzék, 1895. június 11.

²² Ellenzék, 1896. szeptember 5.

Pezsgő élet a Sétatéren az 1910-es évek elején

1896 júliusában újabb pályázatot írtak ki, a kormányhoz pedig Pákey Lajos tervét terjesztették fel. Az új pályázat feltétele az épületek felépítése volt még 1896 folyamán. Az épület felépítésére hárman pályáztak: Reményik Lajos, Endstrasser Benedek és Hirschfeld Lajos építészek. A győztes pályázat a Reményiké lett, aki vállalta a két épület felépítését 54.179 forint 95 krajcár összegből.²³ A város 40.000 forintot folyósított az építkezésre a kabalapataki erdő eladásából, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület pedig 26.000 forint kölcsönt adott 15 évre, évi 5 %-os kamat mellett.²⁴

A korcsolyapavilont a régi fabódé helyén, a tó partján, a mulatót pedig a sziget és a fő sétányok között építették föl. A mulató tervezésekor Pákeyt a Potsdam melletti Sanssouci-kastély ihlette. A kaszinó bejáratához 1897-ben díszes, mitológiai alakok szobraival díszített szökőkutat emeltek.

Az épületek befejezésével a sétatéri korcsolyaélet történetének új, pompás szakasza kezdődött. Néhány enyhe tél után, 1905-től Kolozsvár országos szintű korcsolyaversenyek központja lett,

melyeken részt vett a budapesti korcsolyázók elitje is. Ezeknek a versenyeknek a kapcsán bemutatókat is rendeztek, 1907-ben és 1911-ben Kronberger Lili, 1912-ben Méray-Horváth Opika világbajnokok, 1908-ban és 1912-ben pedig Szende Andor világbajnoki bronzérmes tartott bemutatót a Sétatéren, Kolozsvár pedig a magyar korcsolyaélet második központja lett, Budapest után.²⁵

A korcsolyázó egyesület egész évben bérelte a tavat, így az egyesület szervezte a csónakázást is a tavon. Az egyesület 1889-ben tizenhat egyes és kettős könnyű, keskeny csónakkal, négy evezős kisméretű facsónakkal (egy- és kétszemélyes), két hármascsónakkal és 3 nagy, tizenkét személyes csónakkal rendelkezett. A korcsolyázó egyesület nyaranta egy-, két- illetve háromhavi bérletet ajánlott a csónakázást kedvelők számára, egy kettős csónak bérlete egy hónapra 1890-ben 1 forint 50 krajcárba került. A csónakokat rendszeresen karbantartották, így ez az üdülési forma is elterjedt lett a város polgárainak körében. A tavat a diákok is szívesen keresték fel. Az *intézethez oly közel eső sétatéri tó szebbnél szebb két,*

²³ Ellenzék, 1896. augusztus 8.

²⁴ Ellenzék, 1896. szeptember 7.

²⁵ Killyéni András, A kolozsvári sportélet életrajzi gyűjteménye (1818-1918), Kolozsvár, 2006, 17.

Csónakázás a Sétatéren az első világháború előtti években

négy és hatevezős csónakokkal van nyáron át ellátva. Ide szoktak ifjaink szabad délutánokon ellátogatni s az evező sport mellkas erősítő gyakorlatait végezni. A tó absolute veszélytelen s legmélyebb helyei is 1¼ méter mélységűek – számolt be a Kereskedelmi Akadémia sportkörének elnöke, Hangay Oktáv.²⁶

Természetesen az egyesület kedveskedett a tagjainak. Gyakran rendeztek csónakos-estélyeket, amikor a tavat kivilágították, léggömbökkel, lobogókkal, jelvényekkel díszítették ki, a zenepavilonban pedig a katonazenekart látták vendégül. A csónakokat zöld gallyakkal, füzérekkel és kis lámpákkal díszítették. A közönség mellett jelmezes alakok is csónakba szálltak, illetve a zenészek is, akiknek női remek hangulatot keltettek.²⁷

Sajnos az első világháború utáni hatalomváltás következtében az új városvezetés nem hosszabbított szerződést a korcsolya egyesülettel a pálya további bérbevételét illetően. Dr. Somodi István, az 1908-

as londoni olimpia ezüstérmes magasugrója, a kolozsvári sportélet vezető egyénisége, így írta le a történeteket egyik levelében: *mint tudod, bennünket a sétatéri jégpályáról a város a szerződés megszűnte után kitett, illetve a szerződést előjogaink dacára nem újította meg, hanem azt a sportszövetség (FSSR) kolozsvári téli sportszakosztályának adta bérbe, sőt ezt megelőzőleg egy évig összes felszerelésünket visszatartotta, mit csak nehezen tudtunk kiszabadítani a várostól.*²⁸ A KKE kénytelen volt új pályát kialakítani a kétágú református templom mögötti telken, amely jóval kisebb volt, mint a sétatéri tó.

A két világháború közötti időszakban a kolozsvári korcsolyázók román bajnoki címek sorát szerezték meg mind gyors-, mind műkorcsolya versenyeken, a Sétatéri tó jegén pedig országos bajnokságokat és nemzetközi versenyeket rendeztek. Sajnos a második világháború után a Sétatert fokozatosan rombolták. A korcsolyapavilonból étterem lett, a mulató pedig évek óta zárva van, romos állapota miatt használhatatlan és jövőbeli rendeltetése is kétséges.

²⁶ A kolozsvári bentlakással összekötött Kereskedelmi Akadémia huszonkettedik évi értesítője az 1899-1900. tanévről, szerk. Kiss Sándor, Kolozsvár, 1900, 111.

²⁷ Emlék-könyv, kiadja a Kerékpár-Sport szerkesztősége, Budapest, 1889, 45.

²⁸ Részlet dr. Somodi István leveléből, melyet dr. Szentgyörgyi Imrénének, a Magyar Korcsolya Szövetség elnökének írt az 1920-as évek elején

A Lövölde

A céllövészethetnek évszázados hagyománya van Kolozsváron. A rendszeres mozgás, a testgyakorlatok iránti igény első írásos bizonyítékai a XVII. századból maradtak fenn, amikor közkedvelt sport volt a céllövészet. Köztudott, hogy a vár tornyait különböző céhek védték, a polgároknak, a céhek tagjainak pedig szükségük volt rendszeres edzésre a békés időszakokban, amely a Szamoson túl, a mai Fellegvár domboldalának tövében álló lövöldében zajlott. A rendszeres sportolásra vasárnap került sor, amikor a különböző céhek közösen járhattak el ide.²⁹

A XIX. század második felében a céllövészet ismét közkedvelt sport lett, Magyarország-szerte felkarolták és egyesületeket alapítottak. Kolozsváron e sport eszméjét dr. Haller Károly elevenítette fel, aki 1869. február 14-én egy Lövölde felállítását javasolta a Sétatérén. Bár ötletét a Sétatér-egylet is jóváhagyta, hamarosan kiderült, hogy megvalósítása külön egyesületet igényelt, így Céllövő Egyle-

tet alapítottak, amely megkapta a Sétatér, a Fásberek és a Szamos (mai sporttelep és a mellette levő játszótér területe) közötti részt, valamint vendéglő-tartási jogot. 1873. április 7-én az egylet megkezdte az építkezést és a parkosítást ezen a telken.³⁰

Gyönyörű parkot alakítottak ki, melynek a Fásberek felőli oldalán vörös téglából felépült a Lövölde épülete, mellette pedig a lövőhelyek. A gyönyörű kertet Grandpierre Emil így mutatta be: *szép, sűrű liget, csigadommbal, hatalmas fákkal, dús lombú cserjékkel, amik közt zavartalanul fészkel a fülemüle.*³¹

Haller Károly volt az egylet főlövész mestere, vezetése alatt a sport ismét fellendült, az egyletnek több, mint száz tagja volt. Az általa rendezett ünnepek nagy sikernek örvendtek, meghívottak érkeztek ilyenkor szerte az országból, illetve a szomszéd országokból is. Az egylet kiváló viszonyban

29 Kovács Kis Gyöngy, A játékos város, Korunk, 1999. dec.

30 Emlékkönyv dr. Haller Károly működéséről, szerk. Kuskó István, Kolozsvár, 1906, 89.

31 Nagy Péter (Grandpierre Emil), Ó, kedves Kolozsvár, Budapest, 2005, 143.

volt a bukaresti és bécsi egyletekkel, a kolozsvári céllövők ellátogattak oda, Kolozsvár pedig vendégül látta őket a céllövő versenyekre. Haller érdemeinek elismeréseként a Lövöldében az alábbi feliratot helyezték el:

*Hogy célt találj és célt érj,
Akadályoktól ne félj!*³²

1882-től a Lövész Egylet hanyatlásnak indult. Dr. Haller Károly elfoglaltsága miatt lemondott az egylet irányításáról, helyére gróf Bethlen Gergelyt választották. A nagy udvar bérbeadása anyagi segítséget jelentett az egyelt számára.

Az 1884-ben megalakult Kolozsvári Atlétikai Club versenyszabályainak értelmében évi két viadalt szerveztek tavasszal és ősszel. Mivel az új egyesület nem rendelkezett semmilyen sportarénával, az edzések, a háziversenyek és a viadalmak megrendezésére alkalmas pályákat, termeket kellett bérelni. Téli hónapokra havi 10 forintért napi 1 órára a Tornaívodát bérelte, a nyári időszakra, illetve a tavaszi és őszi viadalra pedig megegyezett a Lövész Egylettel a Lövölde kertjének bérbevételében. A KAC első viadalmát 1885. május 17-én tartotta a

Lövölde kertjében, ahol alkalmas atlétikapályákat lehetett kialakítani. Ezt követően 1885 őszén és 1886 tavaszán újabb viadalmakat szerveztek itt. Ezek a versenyek népszerűek voltak a sportot kedvelő polgárok körében, így sokan váltottak belépőket és követték a versenyeket, a KAC pedig szép jövedelemhez jutott. A fényes sikert látva a Lövész Egylet is hasznot akart húzni, ezért megemelte a bérleti díjakat, így 50 forintot kért egy viadal alkalmára, valamint 50 forintot a nyári edzések megrendezésére.³³ A KAC, amely nem államilag finanszírozott egyesület volt, ezt az összeget nem engedhette meg, és csak az összeg felét tudta felajánlani. Ezért a negyedik viadalt Désen rendezték, az ötödiket, kényszer miatt még egyszer a Lövöldében, ezután azonban az atlétika egyesület soha többé nem bérelte ki a Lövöldét.

A Lövölde udvarán hosszú ideig bálákat, majálisokat is rendeztek, melyek nagy népszerűségnek örvendtek a kolozsváriak körében. A Lövöldei multságok hangulatára Grandpierre Emil emlékezett vissza: *a szabadban volt két nagy alakú térség,*

³² Mező Ferenc, *Verses sportfeliratok*, Testnevelés, 1938, 331.

³³ Zuber Ferenc, *Az atlétika története Magyarországon*, Testnevelés, 1934, 495.

*egyenesre, keményre vert földdel. Petróleumlámpák, színes lampionok világítottak le a szépséges kolozsvári lányokra, amint sokszor mind a két köröndben, két bandával mulattak.*³⁴

1893 augusztusában a Lövész Egylet átadta a Lövöldét a városnak azzal a feltétellel, hogy az épületet helyreállítja, törleszti az egylet adóságait, bérletet keres a kerti helységnek, s ha majd új lövész egylet alakul, az épületet és a kertet visszaadja.³⁵ Sajnos új lövész egylet sosem alakult, így az épület állapota tovább romlott. 1895-ben a főurak számára

tenispályát alakítottak ki, de alig néhány hónappal később a városi tanács ülésén tervet nyújtottak be a Lövölde istállóvá való alakításáról.³⁶ Szerencsére a kolozsvári polgárok felháborodása hatott a tanácsra is, így az ötletet elvetették.

Az épület egyre romosabbá vált, a multságok ideje is eltelt. A Lövölde udvarán már csak a tenispályák maradtak, majd 1911-ben, a sporttelep felépítésekor a kertet felszámolták, az épületet lebontották. A Lövölde emlékét és helyét ma már semmi sem jelzi.

34 Nagy Péter (Grandpierre Emil), Ó, kedves Kolozsvár, Budapest, 2005, 143-144.

35 Ellenzék, 1895. március 26.

36 Ellenzék, 1895. október 4.

A kolozsvári uszodák

A kolozsvári úszósport közel 180 éves múlttal rendelkezik, hiszen az 1830-as évek elején már működött Kolozsváron egy uszoda, ahol a helyi sportemberek kedvükre úszhattak. Báró Wesselényi Miklós, a kor nagy úszója volt számukra a példakép, aki nemcsak Zsibó közelében a Szamosban, hanem Fürednél a Balatonban is úszott, nagy feltűnést keltve a nézők körében.

A szabadságharc után az osztrák hadsereg Kolozsváron katonai uszodát nyitattott, a kilencvenes években pedig a Diána-fürdőben is megnyílt egy úszómedence. A katonai-, valamint a Diána-uszoda „sztárvendége” kétségkívül Fabinyi József volt, Fabinyi Rudolf professzor fia, aki a kor legjobb kolozsvári úszójaként 1908-ban (már budapesti műegyetemi diákként) részt vett a londoni olimpia 200 méteres mellúszás próbáján.³⁷

³⁷ Magyarok az olimpiai játékokon 1896–2004 főszerk. Aján Tamás, Budapest, 2005, 58.

Az első világháború utáni időszak is merített ebből a hagyományból, hiszen sokszor a nehéz körülmények ellenére új uszodákat hoztak létre és működtettek, sőt működtetnek napjainkig.

A Haller-kerti uszoda

Az 1820-as évek elején báró Jósika János főkirályszéki elnök felesége, gróf Csáky Rozália, megalapította az Jóltevő Asszonyi Egyletet, amely 1826-ban megvásárolta a Haller-kertet (a Külső-Monostor, ma Moșilor, illetve a Bem, ma Coșbuc utca sarkán). Az 1830-as évek elején, báró Wesselényi Miklós és gróf Kendeffy Ádám hatására, az egylet uszodát és fürdőházat létesített a kertben.³⁸

Ez volt Kolozsvár első uszodája, ahol szívesen úsztak a reformkori, sportolni vágyó arisztokraták. Közülük kiemelkedett Wesselényi és Kendeffy. Az

³⁸ Asztalos Lajos, Kolozsvár, Helynév- és településtörténeti adattár, Kolozsvár, 2004, 185.

A Sétatér bejárata – bal oldalon a Diána-fürdő (korabeli rajz)

*általuk sok bajjal létrehozott uszodában, mint két hatalmas delfin, órákig csapkodják izmos karjaik a hullámokat.*³⁹ Az uszodáról kevés információ maradt fenn, valószínű nyitott volt, fapalánk vette körbe, vize pedig hideg volt.

A legendás kolozsvári úszók közül Kendeffy Ádámról feljegyezték, hogy 100 hosszat képes volt leúszni pihenés nélkül, míg báró Jósika Lajos 101 hosszat úszott 5 óra alatt, szintén pihenés nélkül.

A katonai (sétatéri) uszoda

Az első modern kolozsvári uszodát az osztrák hadsereg kolozsvári parancsnoka, Urbán tábornok építtette a katonaság részére. A tábornok a város polgáraival részvényeket vétetett, ebből a pénzből emeltette a Sétatér végén, a Bem (Coşbuc) utca felől a katonai uszodát, amelyet 1855. május 1-én nyitottak meg. A város később visszavásárolta a polgároktól a részvényeket, és a szabad órákban megnyitotta az uszodát közhasználatra.⁴⁰ A minden-

céből a víz a Sétatér sétányai között található két árokba folyt ki, majd a Szamosba torkollott.

A városi tanács nyár elején, általában június 1-én nyitotta meg az uszodát a közönség számára, ilyenkor zászlókat függesztett ki a városban. A férfiaknak nem volt szabad egyszerre úszni a nőkkel, így a férfiak reggel 6-tól fél 8-ig, majd délben fél 12-től este 9-ig úszhattak, míg a hölgyek fél 8-tól fél 12-ig vehették igénybe az uszodát. Akinek nem volt saját fürdőruhája, az bérelhetett, ebben az esetben a belépők drágábbak voltak. Az úszni vágyók válthattak egyszeri belépőt, havi bérletet vagy egy nyári szezonra szóló bérletet. Az egyszeri alkalom 10 krajcárba került, ha az úszó saját fürdőruhával jött, illetve 15 krajcár, ha bérelt fürdőruhát. Akik egy szezonra óhajtottak bérletet kötni, azok 3 forint 50 krajcárt fizettek (ez az összeg egy forinttal megnőtt, ha az illető fürdőruhát is bérelt). A katonák félárat fizettek. A nyár folyamán lehetőség nyílt az úszás megtanulására is. Akik úszómester segítségét igényelték, azok alkalmanként 25 krajcárt fizettek (az összeg 30 krajcárba rúgott, ha az úszó fürdőruhát is bérelt), egy szezonra egy bérlet pedig ebben az esetben 8 forintba került (ha fürdőruhát is bérelt akkor 9 forint).

³⁹ Siklóssy László, *A magyar sport ezer éve*, II, Budapest, 1928, 341.

⁴⁰ Kőváry László, *A kolozsvári Sétatér keletkezése és fejlődése 1812-1886*, Kolozsvár, 1886, 15.

Koncz Rudolf, az 1900-as évek fiatal labdarúgója visszaemlékezése szerint az uszoda deszkából épült, a medence gerendákból volt kialakítva, mérete körülbelül 40x25 méter lehetett, egyik sarkában egy kis elkerített részben sekély víz volt. Ebben a medencében játszottak először vízipólót Kolozsváron 1908 nyarán.⁴¹

Az uszodába nemegyszer rendeztek versenyeket is. Az első versenyen, 1890-ben, négy számot hirdettek meg: fél órás versenyúszás, a győztes a leghosszabb távot úszó versenyző; gyorsúszás (versenytáv a medence hossza); vízbeugrás és bűvár verseny – a leghosszabb víz alá merülés. A fél órás versenyúszás győztese 11 hosszt, körülbelül 440 métert úszott.

Az uszoda a XX. század elejéig működött, 1911-ben, a sporttelep építéskor bontották le. A bontásnak 1911 szeptember 11-én fogtak hozzá, amikor a sporttelephez vezető utat alakították ki. A városi tanács értesített a közönséget az uszoda bontásáról: *az uszoda lebontási munkálatai szeptember 4-én, hétfőn már megkezdődnek. Erre való tekintettel*

41 Részlet Koncz Rudolf önéletrajzából, melyet az Apáczai Társaság sport-hagyatéka őriz

*a tanács értesíti a város közönségét, hogy a katonai uszodát csak tegnapig lehetett igénybe venni, a mai nap már nincs nyitva a közönség számára...*⁴²

A Diána-fürdő uszodája

A város harmadik uszodáját a Diána fürdőben alakították ki. A Fürdő utca (ma Cardinal Iuliu Hossu) elején, a Sétatér bejáratának baloldalán, dr. Szombathelyi Gábor városi főorvos 1843-ban nyári használatú fürdőt létesített. 1852-ben elkészült a gőz-motorral működő állandó gőz- és kádfürdő, mely 1869-ben leégett. 1875-ben nyitották meg ismét a kor színvonalának megfelelően, 1894 nyarán pedig átépítették. Az átépítéskor uszodát is létesítettek. *A Diána fürdőnek tisztán kezelt tágas uszodája van, melynek mellék helyiségei kitűnő zuhanyokkal vannak ellátva* – számolt be a korabeli sajtó.⁴³

A következő évben a Diána fürdő vezetősége szakképzett úszómestert szerződtetett Budapestről azok számára, akik szerettek volna rövid idő alatt megtanulni úszni. De nem csak ezzel vonzotta a

42 Ellenzék, 1911. augusztus 30.

43 Ellenzék, 1895. július 2.

**A Fürdő utca, a Diána-fürdő (bal oldalon), mögötte a Sétatér bejárata.
A háttérben a régi nyári színpód (korabeli képeslap)**

fürdő az úszni vágyókat. Példás rendjéről és tisztaságáról ismerték, valamint a hűsítő hideg zuhanyairól.

Az 1890-es években a Diána-fürdő külső medencéjén korcsolyapályát is kialakítottak. Ez a kis pálya 1896-tól egyre nagyobb népszerűségnek örvendett, mert olcsóbb volt, mint a sétatéri. A

szegényebb diákok, elsősorban a közeli kereskedelmi akadémiáról, szívesen keresték fel, hogy kedvükre korcsolyázzanak a téli szabad órákban.

A fürdőt az 1930-as évek végén bontották le, ma egyik részén bérház, másik részén pedig a kommunizmus áldozatainak emlékműve áll.

Az sétatéri atlétika és kerékpár pálya

Megalakulása után a Kolozsvári Atlétikai Club legnagyobb gondja a korszerű atlétikapálya hiánya jelentette. Az 1885-1889 közötti időszakban az egyeslet ideiglenesen kialakított pályákon rendezte a viadalokat a Lövöldében, a Bonctani Intézet kertjében, Désen vagy Marosvásárhelyen.

Dr. Haller Károly polgármesteri megbízatása befejeztével több beadványban kérte a városi tanácsot, hogy adjon át a KAC számára haszonbérbe egy telket a Sétatéren, ahol az egyesület atlétikapályát építhet. A kérést végül a tanács elfogadta, így 1889. augusztus 14-én a KAC átvett a Sétatér-egylettől a Szamos és a sétányok között egy területet, a tóval egyvonalban. A telek bérét, évi 30 forintot, 1890. június 15-én fizette ki először a KAC pénztárosa.

A bérbe vett telken már 1889 augusztusában megkezdődött az új pálya kialakítása Luncan Aladár egyesleti mérnök tervei szerint. A kialakítást Muhay Ferenc gátmester cége kivitelezte. Kialakítottak egy 333 méter kerületű, 5 méter széles ovális futópályát, amelyhez egy 110 méter hosszú és

8 méter széles egyenes sprintpálya, valamint egy 50 méter hosszú és 8 méter széles ugrópálya tartozott.⁴⁴ A pályát lehengerelt porondból készítették.

A pályaavatót 1889. október 6-án rendezték, mely egyben a KAC X. viadala volt. A verseny előtt folyamatosan rossz idő és nagy esőzés volt, így a pálya felázott. A versenyszámokat nehéz körülmények között bonyolították le, a kerékpárversenyt – a latyakos talaj miatt – elhalasztották. A rossz idő ellenére Göllner Béla fantasztikus eredményt ért el távolugrásban, 619 cm-es ugrása a kor második legjobb magyar eredménye volt.⁴⁵

1890-től a kolozsvári atlétikai élet hanyatlásnak indult. A kerékpárosok kiléptek az atlétika egyletből és megalakították a Kolozsvári Kerékpáros Egyesületet. 1891-re a belviszály, valamint a kolozsvári

44 Zuber Ferenc, Az atlétika története Magyarországon. In Testnevelés, 1934, 498.

45 A Kolozsvári Atlétikai Club III. évkönyve, szerk. Kuszó István, Kolozsvár, 1890, 60-61.

A sétatéri kerékpárpálya 1897-ben

A fényképen (balról) – Melitskó Frigyes, Haller Károly és Gidófalvi István

sportegyesületek közötti ellentétek miatt a KAC el-
tűnt a helyi, valamint a magyar sportéletből, a KAC
atlétika pályája pedig gazdátlanul maradt.

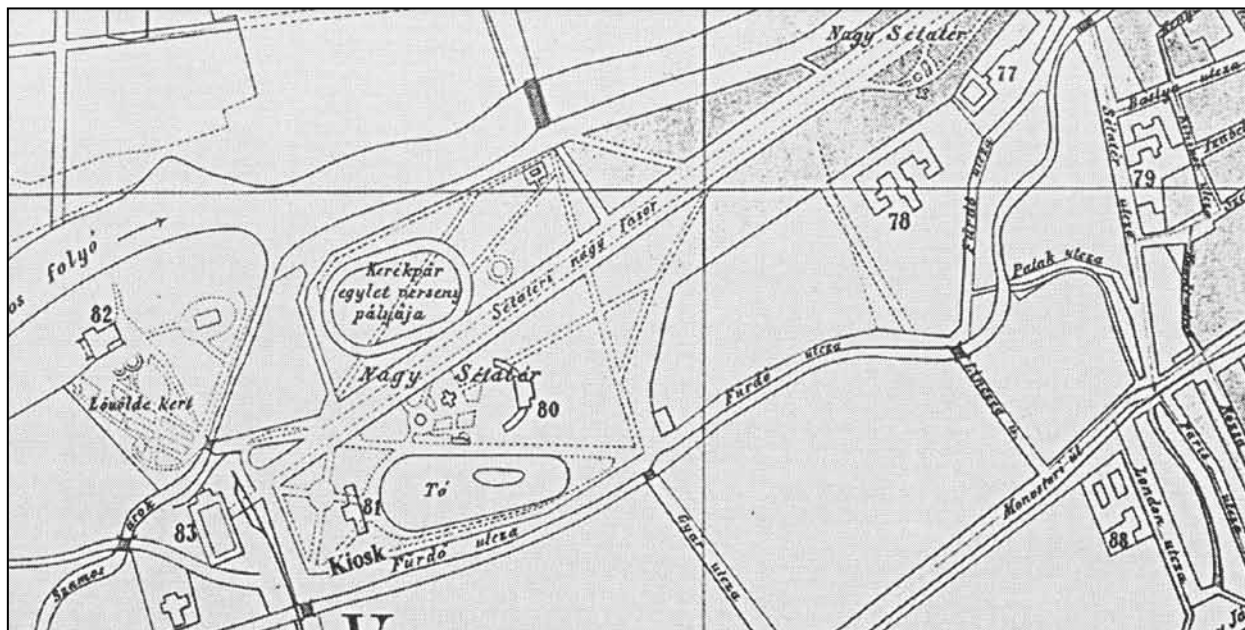
1890-től viszont virágzásnak indult a kerékpár,
amely egyre több taggal büszkélkedett. A kerékpáros
egyesület is ugyanazzal a gonddal küszködött, mint
az atlétika klub néhány évvel korábban: egy modern
aréna hiányával. Mivel a sétatéri atlétika pályát nem
használta senki, 1893-ban az egyesület kérte a pálya
átadását a kerékpárosok számára. 1894-ben megtör-
tént az átadás, az egyesület pedig nekifogott az atléti-
ka pálya átalakításához. A felújítás az egyet tagjainak
adakozásával történt, akik 150 darab 40 koronás rész-
vényt vásároltak, a befolyt összegből alakították ki a
modern kerékpárpályát. A terveket Molnár Endre épít-
tész készítette díjmentesen (aki később az Esterházy
hercegi uradalom építésze volt), Stampa Keresztély
egyleti titkár segítségével. A pálya hossza 333
méter volt, szélessége az induló oldalon 7 méter, a
vele párhuzamos oldalon 5 méter, a fordulókön pedig
6 méter. A fordulók legmagasabb emelkedése 1,62
méter volt, a körívek sugara pedig 35 méter.⁴⁶

46 Dr. Korchmáros Kálmán, A Kerékpáros és Athletikai Sport Naptára 1898,
Budapest, 1898, 96.

A modern, európai színvonalnak megfelelő aré-
na mészköburkolatát lehangolták és forró kát-
ránnyal öntötték le, melyet homokkal szórtak be.
A pályaavató versenyt 1894. szeptember 24-én
tartották, a versenyen jelen voltak a kor legjobb
magyar kerékpárosai. A pálya megszerzésében és
kialakításában oroszlánszerepet vállalt dr. Haller
Károly. *Csak neki köszönhető, hogy hathatós befo-
lyásával a sétatéri 333 méteres kör- és emelt műpá-
lyát fölépíthettük circa 6000 korona költséggel, mely
aszfaltos kéreggel burkoltatott s melynek belterületén
volt a többféle testgyakorló pálya és tenis-grand is.
Szintén az ő lelkes buzdítása- és anyagi hozzájárulá-
sával láttatott el a következő évben a pálya állandó
tribünnel, „igazlatoí” emelvényen és vetkező, illetve
ledörzsölő épülettel – emlékezett vissza Bartha Ger-
gely, a kerékpáros egyesület főkapitánya.⁴⁷*

A kerékpársport közel tíz éven át virágzott Ko-
lozsváron, a fordulópontot az 1899-ben bevezetett
kerékpáradó jelentette. A kerékpáradó bevezetése
nagy felháborodást okozott a kolozsvári biciklisek
közében. *A hajdan kincses, ma deficit Kolozsvár jobb*

47 Emlékkönyv dr. Haller Károly működéséről, szerk. Kuskó István, Kolozs-
vár, 1906, 159.

Sétatéri sportlétesítmények - 1898

A sétatéri tó partján a korcsolyapavilon (a térképen 81-el jelölve). A tó mellett, a Szamos parton, állott a kerekpárpálya. A Sétatér Bem (ma Coşbuc) utca felőli részén állott a katonai uszoda (83), mellette volt a Lövöde kertje (82). A Fűdő utca elején állt a Diána-fűdő (77), mellette a Felsőbb Leánygimnázium (78).

ügyhöz méltó gyorsasággal sietett a kerékpárokat megadóztatni – jelent meg egy kerékpáros melléklet hasábjain 1899-ben.⁴⁸ Az 1899. július elsején bevezetett adót a város vezetősége többféleképpen magyarázta: volt, aki azzal indokolta a döntést, hogy a kerékpár tönkre teszi az utakat, volt, aki a befolyó összeget az utak javítására szánta, ennek ellenére – bár egy év alatt szép összeg gyűlt a városházájába – az utak javításával senki sem foglalkozott.

Az adó hatásaként a kerékpárosok száma lecsökkent, majd a kerékpáros egyesület megszűnt. Ezt a pillanatot használták ki azok, akik elleneztek a

kerékpárpályát a Sétatéren, mondván, nem illik bele a park arculatába. Már 1899-ben elhangzott néhány indítvány, miszerint a kerékpárpályát lekéne bontani, a területet pedig a Sétatérnek visszaadni, és végül 1903 áprilisában a városi tanács döntésének értelmében ez meg is történt.⁴⁹

Több év munkája, rangos versenyek és kiváló eredmények színhelye, korának egyik legmodernebb kerékpárarénája tűnt el a városvezetés döntése nyomán. Sajnos azóta sem gondolta át a városvezetés, hogy egy hasonló pályát kellene építeni Kolozsváron.

48 Kerékpáradó Kolozsvárt, In: Kerékpáros turista. Az Erdély melléklete, 1900/1..

49 Ellenzék, 1903. április 18.

A Bánffy-kert

A Bánffy-kert, mely eredetileg a Wesselényi család kertje volt, a Diána-fürdő és a Sétatér mellett, a Malomárok bal partján feküdt. Kolozsvár egyik hangulatos kertje volt, kis tóval, óriási égerfákkal, ezeknek tövében eredt *a város legjobb vizű csorgója*.⁵⁰

1889 júniusában Felméri Lajos egyetemi tanár labdázó kört alapított. Hamarosan a körnek több mint ötven tagja lett, akik kibérelték a Bánffy-kertet. Itt a labdázni vágyók hetente háromszor (de volt amikor többször is), általában hétfőn, szerdán és szombaton, kedvükre játszhatták a kor labdajátékait: a métát vagy a balmozást, de a kor sportirodalma szerint közel 100 labdajátékot ismertek. A labdázó körnek három szabálya volt: nem szabad érzékeny-

kedni, nem szabad vétkezni az illem ellen, illetve az igazgató ítéletét senki sem vonhatja kérdőre.⁵¹

1894 telén a kert kis taván korcsolyapályát alakítottak ki. 1895-ben a helyi sajtó is beszámolt a korcsolyapályáról, és arról, hogy a tavat, illetve a korcsolyákat kellőképpen őrizték.⁵²

A kor labdajátékai közül hamarosan elterjedt a tenisz, vagy ahogy akkoriban hívták, a lawn-tennis. 1896-ban két pályát alakítottak ki a Bánffy-kertben, amely közkedvelt volt a kolozsvári polgárok körében. Sajnos itt keveset játszottak a tenisz rajongói, mert 1896-ban a kertet megvásárolta a magyar állam. Itt épült fel az Állami Felsőbb Leányiskola új iskolaépülete 1900 novemberében.

50 Nagy Péter (Grandpierre Emil), Ó, kedves Kolozsvár, Budapest, 2005, 146.

51 Siklóssy László, A magyar sport ezer éve, III, Budapest, 1929, 346.

52 Ellenzék, 1895. december 3.

A Sétatér, a háttérben pedig a klinikák épületei

Labdarúgópályák

A labdarúgás Kolozsváron 1896-ban jelent meg, amikor Vermes Lajos tornatanárt kinevezték a kolozsvári egyetem vívómesterévé. A labdarúgás játszásához szükség volt megfelelően nagy rétre, így eleinte ezt a játékot elsősorban a városon kívül játszották a mai Györgyfalvi-negyed helyén, a Hója erdőben, a Tordai úti Stark-kertben vagy a Kismezőben, az unitáriusok játszóhelyén. Ezek a pályák nem voltak szabályszerűek, az adott feltételek függvényében akkora méretűre alakítottak ki, amekkora elfért az adott területen. 1905-ben alakították ki az első modern pályát, amely már méretek szerint is megfelelt és melynek állandó kapui voltak, majd 1911-ben felépült a sétatéri sporttelep, ahol igazi Európa-színvonalú pályát épített a város.

Bivalyrét

A kolozsvári labdarúgás első közismert helyszíne a Bivalyrét volt, itt alakította ki Vermes és az egyetem diákjai az első pályát. A Bivalyrét a mai Györgyfalvi-

negyed helyén, a korabeli város keleti, észak-keleti részén elterülő legelő volt. A keleti felében katonai lőtér volt ebben az időben, ezért a labdarúgó meccsek színhelyéül a sajtó gyakran kis katonai gyakorlóteret emlegette.

Ezeket a mérkőzéseket a kezdetleges feltételek határozták meg: a gyep nem volt megfelelő, az árkokban és lyukakban felgyűlt az esővíz, a rossz minőségű gyep sokszor sérülésekhez vezetett. A kapukat 2–2 hordozható, vékonyabb rúdból (ugró-mércék) alakították ki, melyek tetejét piros szalaggal kötötték át. A rudakat minden mérkőzésre kivitték, beszúrták a földbe, a mérkőzések után pedig visszavitték az egyetemi tornaterembe.

1902-ben azonban megfogalmazódott az igény egy új, modern labdarúgópálya iránt. A korabeli sajtóban kérték a várost, hogy adjon át az ifjúság számára egy olyan területet, ahol az megfelelő játékteret alakíthat ki magának. A Bivalyrét már nem volt megfelelő, hiszen távol esett a várostól, csak gyalog lehetett megközelíteni. A pálya egyetlen

sportegyeletnek sem volt a tulajdona, így nem lehetett karbantartani, modernizálni. A legnagyobb problémát viszont a talaj jelentette: *a talaj teljesen alkalmatlan e célra, mivel süppedékes, síkos, pocso-lyás, itt-ott kisebb gödrök váltakoznak és marha pe-csétekkel van tele.*⁵³

1903-ban a kolozsvári labdarúgást újabb csapás érte. Dr. Hadady Endre rendőrfőkapitány rendeletet bocsátott ki, mely szerint megtiltotta a Bivalyréten vagy más városi legelőn bármely sport űzését. A korabeli visszaemlékezések szerint a rendelet mögött a parasztok felháborodása állt, miszerint a sportolók letapossák a bivalycsorda legelőjének a fűvét.⁵⁴

A rendőrségi fellépés miatt megszűnt a Bivalyréten a labdarúgás, de a sport hívei újabb pálya keresésébe kezdtek. *Úgy látszik, megirigyelték már azt a pocso-lyás kis területet a felsőbb hatóságok* – jegyezte meg a helyi sajtó.⁵⁵

Az 1940-es években a Bivalyrét a repülőmodellezők kedvenc repítési helye volt kiváló földrajzi

elhelyezkedése miatt. Az 1960-as évektől a rétet beépítették a Györgyfalvi-negyed tömbházaival.⁵⁶

A Tordai úti (Stark-kerti) pálya

Az 1903-as rendőri rendelet, amely betiltotta a sportolást a város legelőin, nem törte le a labdarúgókat, sőt, összefogásra készítette őket, hogy olyan pályát találjanak, ahol kedvükre játszhatnak. Először gyűjtés indult egy sportpályának használható kert bérlésének érdekében. A gyűjtés fényesen sikerült, a begyűlt összegből pedig, Vermes Lajos közbenjárására, bérbe vették a Tordai út 23. szám alatti kertet, amely az akkori vámházzal szemben volt. Ez a kert a mai Csillagvizsgáló út kezdetének környékén volt, a neológ zsidótemető fölött, és a kolozsvári aggmenház tulajdonát képezte.⁵⁷ A pályát Stark-kerti vagy Ifjúsági Football Club (IFC) pályaként emlegették.

Az új pályán a kapukat gerendákból alakították ki, a pályát pedig mésvonallal szabályosan

⁵³ Kolozsvári Friss Újság, 1902. november 13.

⁵⁴ Részlet Koncz Rudolf önéletrajzából

⁵⁵ Újság, 1903. május 4.

⁵⁶ Asztalos Lajos, Kolozsvár, Helynév- és településtörténeti adattár, Kolozsvár, 2004, 185.

⁵⁷ Magyar Polgár, 1903. május 9.

A „Kolosvári m. hír. Fejverez - Pörget
 tud. egyesület" Bonyó - vívó intézetek,
 labdarúgó (football) csapatainak
 mérkőzése
 Kolozsárott 1895. évi Május 17-én
 a Bivalyréten.
 Vezető tanár: nagybudafai Vermes Lajos
 hír. egyesületi közhatalnok és vívómester,
 „Magyarország" hírlapi viadara.
 A football labdarúgó, valamint a felkészítést
 Chervik János tornatanár és országos
 testnevelési főfelügyelő Angliából hozta.
 1864. évi Október havában.

Labdarúgó-mérkőzés a Bivalyréten - 1896.

A fénykép hátán levő feljegyzés szerint az esemény 1895. május 17-én zajlott. Az évszám valószínűleg hibás, Vermes Lajos 1896. március 4-től volt a kolozsvári egyetem vívómestere

meghúzták. Ez már előrelépést jelentett a Bivaly-réthez viszonyítva. Az új pályán 1903. május 10-én játszottak először, május 24-én rendeztek először „football-tornát”. 1903. június 1-én, Pünkösdkor, játszották az első rangos labdarúgó-turnét városunkban, melynek fődíja 11, az egyetem által adományozott bronzérem volt. A győztes a Római Katolikus Gimnázium csapata lett az Unitárius Kollégium, valamint az Ifjúsági Football Club előtt. Az itt rendezett mérkőzésekre már volt belépő: az ülőhely 1 koronába, állóhely 40 fillérbe került.

A pályát rövid ideig, kevesebb mint két évig bérelték a labdarúgók, mivel a tulajdonos felmondta a sportolni vágyókkal kötött bérleti szerződést.

A Rákóczy úti KAC pálya

A Római Katolikus Gimnáziumban, illetve az Unitárius Kollégiumban végzett diákok, akik iskolai szinten űzték a labdarúgást, érettségi vizsgájuk után, 1904-ben beléptek a KAC-ba és megalakították a labdarúgó szakosztályt. Kérésükre 1905 tavaszán az

egyesület vezetősége telket szerzett egy labdarúgópálya kialakítására a Rákóczi úton levő megszánt téglagyár helyén, amely a Rákóczi (ma General E. Grigorescu) út baloldalán volt.

Ezen a telken a területet lesimították, gerendából állandó kapukat létesítettek, később pedig hálót is készítettek, melyet a vasárnapi meccsre használtak. A pálya vonalait mérkőzések előtt meszelték fel. Néhány évvel később a pálya utca felőli oldalát fakerítéssel kerítették el, kétoldalt bejáratot létesítettek, így a mérkőzésekkor belépődíjakat is lehetett szedni. A mérkőzésekre a nézők számára a KAC játékosai padokat kértek kölcsön a szomszédoktól, melyeket mérkőzés után visszaadtak.⁵⁸ A pályát 1905. május 11-én avatták fel, a KAC a nagynevű Budapesti Postást látta vendégül. A mérkőzést a Postás 19:1 arányban nyerte meg. A mérkőzés szünetében atlétika versenyt rendeztek, melynek sztárvendége Somodi István, Kolozsvár neves atlétája volt (Somodi három évvel később olimpiai ezüstérmet nyert Londonban magasugrásban). A megnyitó ünnepségen jelent volt báró

58 Részlet Koncz Rudolf önéletrajzából

KASK-KAC mérkőzés a Rákóczy úti pályán (1912)

Csoportkép a KAC-KASK mérkőzés után a Rákóczi úti pályán (1912)

Jósika Gábor, a KAC elnöke, aki a labdarúgó csapat lelkes támogatója volt. Az ő közbenjárásának köszönhetően létesült a labdarúgópálya.⁵⁹

A pályát az új sporttelep 1911-es felavatása után is használták helyi mérkőzések alkalmával.

A Nádas-parti pálya

1907 tavaszán megalakult a harmadik kolozsvári labdarúgóklub, a MÁV Összhang Dalegylet (amely 1908-tól felvette a Vasas, később pedig

a Kolozsvári Torna Club nevet). Az új egyesület a Kereskedelmi Akadémia Sport Körének (KASK) csapatával közösen még 1907 tavaszán nekifogott egy új pálya kialakításához a vasúti műhelyek melletti réten, a Nádas patak jobb partján. Sajnos a pálya talaja salakos föld volt, amely sár esetén nehezítette a játékot, emellett az elhelyezés is szerencsétlen volt, mert kelet-nyugat irányú volt, így az egyik csapat mindig nappal szemben játszott. Ezen a pályán nem játszottak soha tétmérkőzéseket.⁶⁰

59 Ellenzék, 1905. május 12, 3.

60 Részlet Koncz Rudolf önéletrajzából

A városi Sporttelep

Egy modern kolozsvári sporttelep gondolata már az 1900-as évek elejétől foglalkoztatta a kolozsvári sportvezetőket. Mindenki egyetértett abban, hogy szükség van egy olyan sportlétesítményre, amely megfelel az európai sportélet magas színvonalának és szabályrendszerének, ahol országos, de akár nemzetközi versenyeket is lehet rendezni. A kolozsvári sportegyletek viszont elsősorban a saját érdekeiket követték: a Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Club (KEAC) atlétikapályát szeretett volna, a labdarúgók saját pályájukat követelték, a céllövők a Lövölde felújításáért harcoltak, a tenisz kedvelői pedig újabb tenispályák kialakítását kérték. Hiányzott az összhang az egyletek és sportvezetőik között, ezt a városvezetés kihasználta arra, hogy az anyagi befektetést késleltesse.

1908-ban dr. Somodi István kolozsvári magasugró, a KEAC atlétája a londoni olimpián ezüstérmet nyert magasugrásban. Eredményét az egész város ünnepelte, sikere pedig újra felvetette a városi sporttelep ötletét, ahol helyet találjanak az

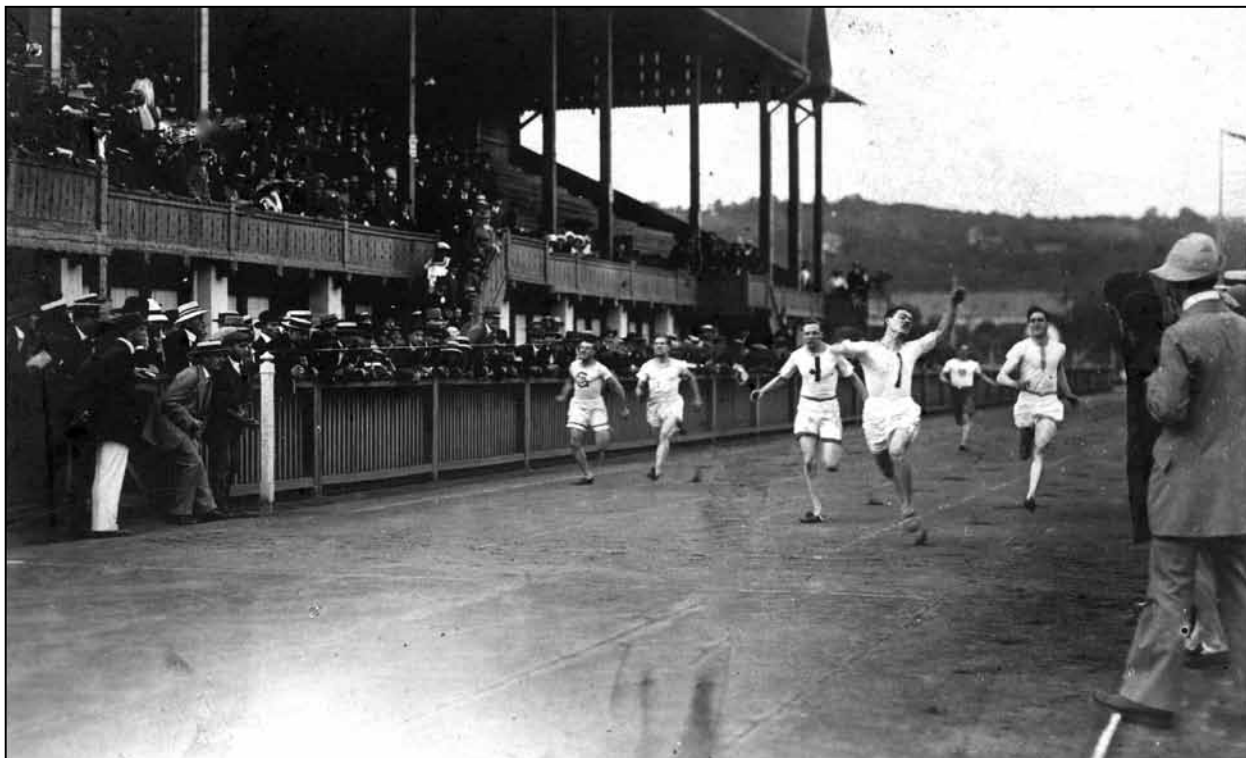
atléták, a labdarúgók és a teniszezők is. Ekkor a városi tanács is belátta, hogy szükség van az új sporttelepre, hiszen Kolozsváron is lehetne rangos versenyeket rendezni. Példaként ott állt a sétatéri tó, amely 1908-tól Magyarország második központja lett a korszolyázás terén, és amely évről évre rangos eseményeknek adott otthont.

A városi tanácsban felvetették, hogy az új sporttelepet a Sétatér mögött, a fásberek és a Lövölde helyén építsék fel. A terveket 1911-től lehetett előkészíteni, hiszen ekkor járt le a szerződés erre a területre a városi kincstár és a tűzifa-kitermelők között. A sporttelep tervét Kovács Gyula városi mérnök készítette el a Ferencváros Torna Club pályájának mintájára, a munkálatok is az ő irányítása és felügyelete mellett zajlottak.

1911 szeptemberére elkészült a sportlétesítmény. Kovács Gyula figyelembe vette a labdarúgók észrevételét, hogy a pályát ne kelet-nyugat irányba helyezték el, mert így a délután rendezett mérkőzéseken az egyik csapat mindig a nappal

A sétatéri sporttelep az első világháború előtt (korabeli képeslap)

Iskolaközi atlétikaverseny a sétatéri sporttelepen (1913)

Önkéntes egyetemisták segédkeztek 1941-ben a sporttelep labdarúgópályája régi homokos burkolatának lecserélésében

szemben játszott volna (elsősorban Koncz Rudolf korabeli labdarúgó beszélgetett sokat a tervező mérnökkel és osztotta meg addigi tapasztalatait a labdarúgópályákkal kapcsolatban). Az új pálya így észak-dél fekvésű lett, a nyugati oldalra került a fatribün, a keleti oldalon pedig az állóhelyek voltak. A tribün 1.500 férőhelyes volt, alatta meleg-hideg vizes zuhanyú fürdő, illetve minden kolozsvári egyesületnek saját öltözője. A pálya mögött hat tenispályát alakítottak ki, a tribün mögött pedig egy kis lakóházat építettek a sporttelep felügyelőjének részére.⁶¹

A pálya felépítését a budapesti sportvezetés, valamint a magyar sportsajtó is üdvözölte. *Mert tudnunk kell, hogy Kolozsvár ma is gócpontja, szellemi vezetője Erdélynek. Ami ott bevett divat, az csakhamar divattá lesz a sok kicsi erdélyi városkában is. Amit ott a fiatalok megszoknak, megszeretnek, az elvándorol Erdélyország minden zege-zugába. Amit most Kolozsvár művel, az arányaiban olyan hatalmas nemzetmentő munka, amilyent eddig Nagy-Magyarországon egy város sem produkált. A Nemzeti Sport az ünnepük alkalmával velük örvendezik. Kolozsvár*

61 Részlet Koncz Rudolf önéletrajzából

*dicsősége nekünk is dicsőségünk! Szeretettel köszöntjük a magyar sportok első hajlékát Erdélyben és a megalkotóit testvéri gyöngédséggel dicsérjük – valotta a Nemzeti Sport cikkírója.*⁶²

A pálya felavatását 1911. szeptember 16-17-én rendezték – az ünnepélyes megnyitó után országos atlétika-versenyt, majd labdarúgó-mérkőzést rendeztek. A város előljárói mellett az eseményen részt vett a honvédelmi-, valamint a közoktatási miniszter képviselője, illetve Magyarország legjobb atlétái 21 sportegyesületből. Itt volt Bodor Ödön, Jankovich István, Horner Andor, Mudin István, Déván István, és természetesen a kolozsvári kedvencek, Somodi István és testvére, András. Sajnos a rossz idő beárnyékolta a megnyitót, a kiemelkedő eredmények elmaradtak, a hangulat viszont fantasztikus volt. *Szegény kolozsváriaknak igazán nem volt szerencséjük nagyarányúra tervezett pályamegnyitó versenyükkel. Minden feltétel meg volt hozzá, hogy nagy sikerű legyen: a város által fejedelmi bőkezűséggel létesített pálya, a nagyszámú kiváló versenyző, lelkes hangulat, de Jupiter Pluvius megnyitá az ég csatornáit és egész délután zuhogott a sűrű,*

62 Nemzeti Sport, 1911. szeptember 3.

Az 1960-ban elkészült beton lelátó

*hideg, őszi eső, tönkretéve az óriási fáradtsággal és körültekintéssel létrehozott versenyt.*⁶³

Fekete-Nagy Béla alpolgármester a város nevében átadta a sporttelepet a KAC elnökének, báró Jósika Samunak, ezután pedig elkezdődtek a pályaavató versenyek. Az atlétika versenyek után labdarúgó-mérkőzés zárta a versenyeket, a Budapesti-Csepeli Atlétikai Club csapata 4-1 arányban legyőzte Kolozsvár válogatottját.⁶⁴

A két világháború között a sporttelep rangos atlétika versenyek színhelye volt, hiszen a Somodi István vezette KAC, illetve az Universitatea is híres atlétagárdával büszkélkedett. 1940 után a magyar állam anyagi hozzájárulásával, illetve önkéntes

egyetemisták segítségével, rendbe tették a pályát.⁶⁵ 1941. szeptember 11-én, fennállásának 30. évfordulóján, a homokos labdarúgópályát füves pályára cserélték, mivel a magyar labdarúgó-szövetség szabályzata szerint csak gyeppel borított pályán lehetett bajnoki mérkőzéseket rendezni. A KAC labdarúgócsapata meghálálta a befektetést, hiszen az 1943/44-es magyar bajnoki idényben harmadik, ugyanakkor a magyar kupában második lett.

1959-re a régi lelátó már kicsinek bizonyult, ekkor bontották le és épült fel egy év múlva az U alakú betonteknő. A kilencvenes évek közepén az atlétika pályát is modernizálták, majd 2008-ban a stadion lebontásáról és újjraépítéséről döntöttek.

63 Nemzeti Sport, 1911. szeptember 24.

64 Killyéni András, Az ő neve csillag a magyar sport egén, dr. Somodi István emlékalbuma, Kolozsvár, 2008, 43-44.

65 Boldis László, Kolozsvár türelmetlenül várja a bajnokság megindulását, Képes sport, 1941. július 29.

Iskolai, egyetemi, akadémiai tornatermek és sportpályák

Az 1868-as tanügyi reform után a kolozsvári iskolák a Torna- és Vívó Egylettel kötöttek szerződést a testgyakorlatok oktatásának biztosítására. A Tornavívoda közel harminc évig megfelelt a követelményeknek, mint tornaterem, ám az 1890-es évek elejére a helyzet megváltozott. A terem által nyújtott lehetőségek nem feleltek meg a közoktatási minisztérium rendeleteinek. Emellett a minisztérium felhívta az oktatási intézmények figyelmét, hogy az elkövetkező években tornatermeket kell építeni minden iskolában.

1890-től a közoktatási minisztérium fokozott figyelmet szentelt a tornatanításra. Kérte, hogy a tornatanítók fektessenek nagyobb hangsúlyt a játékokra. 1891-ben a korcsolyázást, a következő évben pedig az úszást ajánlotta, mint kiegészítő tevékenységet, emellett kérte helyi-, kerületi- és országos versenyek rendezését.⁶⁶

Kolozsváron sajátos helyzet alakult ki a tornatanítás terén. A városi tanintézetek kevésbé foglalkoztak a torna oktatásával, ezt megoldottnak tekintették. A legnagyobb gondot a modern iskolaépületek hiánya jelentette, az elsődleges cél az iskolák számára az új iskolaépület felépítése volt. A legtöbb esetben az új épület tervében szerepelt a tornaterem kialakításának gondolata is. 1895-ben Albert Károly tornatanító hirtelen elhunyt, a kolozsvári iskolák vezetősége pedig belátta, hogy nem lehet tovább halasztani a tornatermek felépítését, és saját tornatanítók alkalmazását.

Az 1870-es évektől a közoktatásügyi miniszter kérésére több felmérés készült a magyar iskolákban, amelyben a testgyakorlatok oktatását elemezték. Az 1897/98-as tanévben végzett elemzés kimutatta, hogy a testgyakorlatok bevezetése a középiskolákban fontos sikerekhez vezetett a fegyelem, a testi fejlődés,

⁶⁶ Karaíáth Márius, A magyar testnevelési viszonyok, előtanulmány Mosso Angelo, Az ifjúság testi nevelése munkához

Somodi István edzése a Református Kollégium udvarán (1905)

A Tanítóképző játékterme (1914)

az életkedv, az akarat, a bátorság, valamint a bajtársi érzés terén.⁶⁷

A szép eredmények ellenére további intézkedésekre volt szükség, hogy a testnevelést korszerűsíteni lehessen. Minden tanintézetnek szüksége volt játéktérre, modern berendezésű, saját tornacsarnokra, téli korcsolyapályára. A tornaterem legalább 240 négyzetméter nagyságú legyen, minimum 4 négyzetméter jusson egy diákra, a tornaudvaron, játszótéren pedig nyolc négyzetméter.⁶⁸

A kolozsvári iskolák 1892-től megkezdtek az intézeti tornatermek építését, emellett pedig tornatanárokat is alkalmaztak. Az első világháborúig a középiskolák szinte mind rendelkeztek modern tornateremmel és jól képzett tornatanárral. Emellett az egyetem is kialakította a torna- és vívótermét, 1902-ben pedig megalakult a Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Club, az ország harmadik egyetemi sportegyesülete. Az első világháború kitörésekor Kolozsváron a testnevelés magas fokon állott.

67 Kemény Ferenc, Kovács Rezső, Testi nevelés állapota a magyarországi középiskolákban 1897-98, Budapest, 1899, 9.

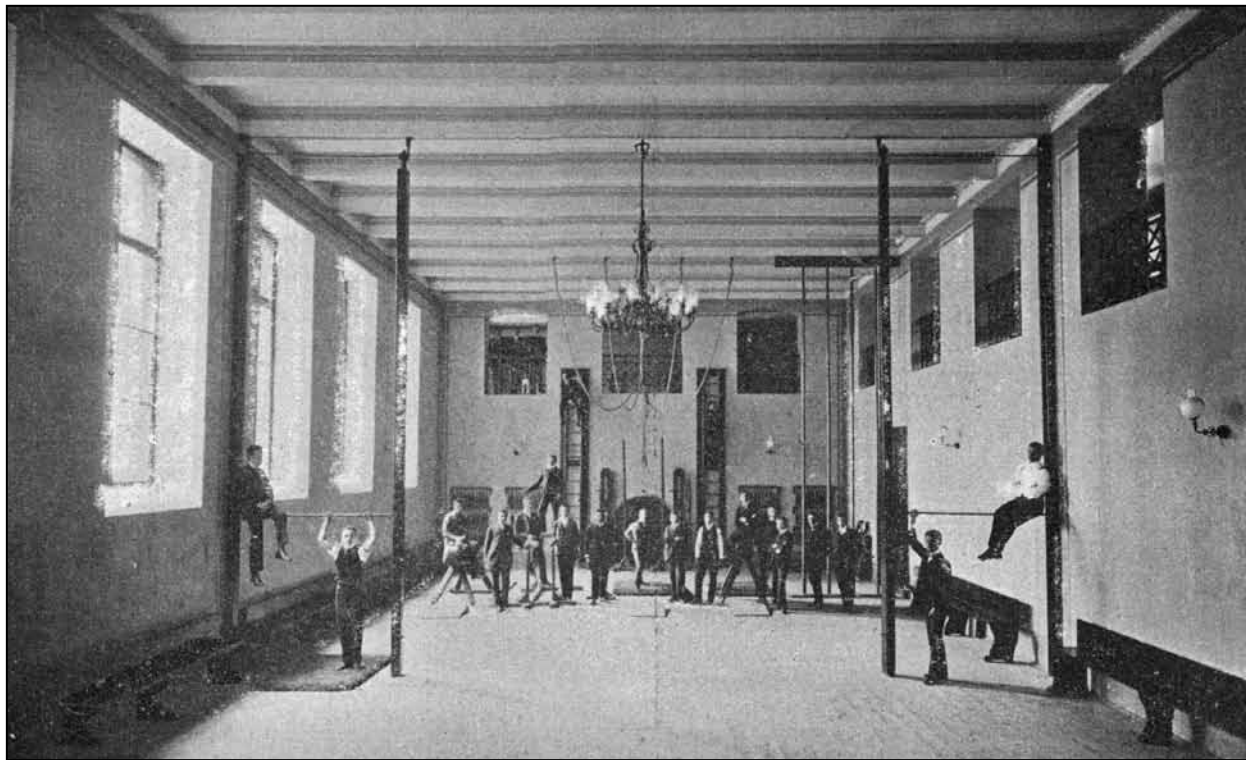
68 Kemény Ferenc, Kovács Rezső, Testi nevelés állapota a magyarországi középiskolákban 1897-98, Budapest, 1899, 37-46.

Unitárius Kollégium

Az Unitárius Kollégium játszó- és üdülőhelye 1696-tól az első világháború végéig a Kismező volt. A kertben több felújítást, átalakítást végeztek, így 1757-ben új játszóteret alakítottak ki. A játéktér a tanulók húsvétól július 1-ig használhatták felügyelet mellett, az igazgató engedélyével. Az 1900-as évek elején egy labdarúgópályát alakítottak ki, ahol több mérkőzést rendeztek. Az első világháború után az intézet vezetősége kénytelen volt eladni a Kismezőt, ahova azóta paloták épültek.⁶⁹

1896-ban az iskola vezetősége Vermes Lajos egyetemi vívómestert szerződtette a tornaórák megtartására. Ekkor már tervben volt az új iskolaépület felépítése, amelyben helyet kapott a saját tornaterem is. Az Unitárius Kollégium új épülete 1899 és 1901 között épült Pákey Lajos tervei alapján, Reményik Károly cégének kivitelezésében. Az új iskolaépület földszintjén kapott helyet az intézet árkádos tornaterme, melyhez öltöző és karzat is tartozott. A karzatot hosszabb ideig játékhelyiségként és tekepályaként használták.

69 Gál Kelemen, A Kolozsvári Unitárius Kollégium története (1568-1900), II, Kolozsvár, 1935, 206-209.

Az Unitárius Kollégium tornaterme (1902)

Római Katolikus Gimnázium

A Katolikus Gimnázium Farkas utcai iskolaépületében az 1850-es évek végén alakítottak ki először egy kisebb tornatermet. Báró Jósika Lajos Nagyszebenbe való költözésekor testgyakorlati eszközeit a gimnáziumnak adományozta.⁷⁰ 1859. október 10-én Haynald Lajos erdélyi püspök meglátogatta az intézményt és 70 forintot adományozott a „testgyakorda” felállítására, melyet még abban a tanévben kiviteleztek az épület egyik tágasabb termében. A tornateremben fakultatívan tartottak testgyakorlat órákat, amikor összegyűlt a kellő számú diák. 1872-től az intézet diákjai a Tornaívodába jártak tornaórára.

1892-ben az intézet főtanhatósága elrendelte az intézet tornacsarnokának felépítését. Az építkezés költsége 7.122 forint volt.⁷¹ Az 1909/10-es tanévben az iskolaorvos felhívta az iskola elöljáróságának a figyelmét, hogy a tornaterem méretei, melékhelyiségei és berendezése nem felelnek meg a

követelményeknek.⁷² A közelgő háború miatt a tornaterem átalakítása elmaradt.

Az első világháború után a tornaterem a kolozsvári vívás egyik központja lett, elsősorban Ozoray-Schenker Lajos tornatanárnak és vívómesternek köszönhetően. Mindezek ellenére az első jelentős felújításra 1942-ben került sor. Ekkor a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium az intézet számára pénzt utalt át, melynek segítségével a tornacsarnokot megnagyobbították és korszerűsítették. Sajnos a második világháború végén a tornatermet elfoglalta a katonaság, istállót rendeztek be, az öltözőt pedig vágóhídnak használták. A terem megrongálódott, a szertár teljesen megsemmisült. Az iskolának 1948-ig nem volt anyagi fedezete a felújításra, így ez csak 1949-ben kezdődött meg. Az új tornatanár, Lőrinczi Ferenc, nekifogott a terem kitakarításának. Lőrinczi jóvoltából az 1951/52-es tanévben újraépítették az öltözőket és kialakítottak egy mosdót is.⁷³

⁷⁰ A kolozsvári rom. kath. nyilv. nagy-gymnasiumban 1857/8 tanév folytán tartott gyűlések némely lényegesebb határozatainak jegyzéke

⁷¹ Orbán István, Évggyűrűk, Kolozsvár, 2004, 76.

⁷² Orbán István, Évggyűrűk, Kolozsvár, 2004, 98.

⁷³ Hajnal, 8. ünnepi szám, 1980, 149-150.

Somodi István edzése a Református Kollégium udvarán 1905-ben

Református Kollégium

A Református Kollégiumban 1895-ben merült fel először az intézeti tornaterem felépítésének gondolata. Albert Károlynak, a Tornavívoda tornatanárának korai halála után a kollégium lemaradt a budapesti ifjúsági millenáris tornaversenyekről. Dr. Török István igazgató véleménye szerint *az ifjúság testi nevelésében sok hátramaradást kellett szenvednünk Albert Károly tornatanító elhalálása miatt... A hiányok elenyésztetésére készítettük el a jégpályát, melyen nagy kedvvel és korcsolyázott az ifjúság.*⁷⁴ 1897-től évek hosszú során télen, a nagyudvaron, jégpályát alakítottak ki, mely nagyon népszerű volt a diákság körében.

Az iskola vezetősége eldöntötte, hogy az iskola kereteiben oldja meg a tornatanítást. Ennek érdekében bizottságot jelölt ki egy állandó tornacsarnok építési tervének elkészítésére. *Terveztünk tornacsarnok építését is, és tanulmányokat tettünk e tekintetben, de részint az anyagi erő elégtelensége miatt, részint mert a fő iskolai épület terve még nem volt véglegesen megállapítva, ez évről elhalasztottuk*

74 A Kolozsvári Evang. Reform. Kollégium értesítője az 1895/96-ik évről, szerk. Török István, Kolozsvár, 1896, 102.

*a terv keresztül vitelét. A tornatanítás ideiglenesen tágas játsszó terünkön folyt Vermes Lajos egyetemi tornamester szakszerű vezetése mellett, az ő saját tornaeszközei és az egyetemi felszerelések igénybe vételével. A téli hónapokban a játsszó téren létesített tágas jégpálya minden tanítványunknak bő alkalmat nyújtott a testedző sport gyakorlására. Tanítványaink csaknem kivétel nélkül fel is használták a kedvező alkalmat.*⁷⁵

1899 márciusában a kollégium gazdasági felügyelője 2.000 szekér földet és törmeléket hordattott, és feltöltette a tornaudvart a kollégium épülete mögött. Júniusban a kollégium vezetősége felkérte Kápolnai Lajos építész a tornacsarnok felépítésére. Kápolnai elkészítette a terveket, s júliusban megkötötték a vállalkozó cégekkel a szerződéseket. A várt kiadások értékét 13.064 forint 60 krajcárra tervezték. Ebből az összegből 6.073 forint 86 krajcár képezte a tornaterem építésére tett adományok végső összegét, míg a fennmaradó összeget a közalapból szerették volna kölcsönkérni évi 5%-os kamattal. A tornaterem helyének a kollégi-

75 A Kolozsvári Ev. Ref. Collegium értesítője az 1896/7. iskolai évről, szerk. Sárkány Lajos, Kolozsvár, 1897, 129.

Év végi tornavizsga a Református Kollégiumban (1911)

um háta mögött levő, a tanárok által használt kertek egy részét jelölték ki.⁷⁶

Az 1899-es tanévnyitóra már majdnem készen állott a csarnok. Dr. Sárkány Lajos igazgató évnyitó beszédében így hívta fel rá a figyelmet: *De hova lett a játszó téren felhalmozva volt építő anyag? Diszes épület lett belőle az eddigi tanári kertek helyén. Vajon mi lehet ez a szép nagy épület, melynek görögstílű oszlopos homlokzatát már megbámultuk séta közben Torda-utca felől? Ez bizonyára a rég emlegetett torna-csarnok, stílszerű külseje is arra vall. Bizony tündéri gyorsasággal emelkedett föl. Junius végén még hozzá sem kezdtek és most már készen áll a tanulók befogadására.*⁷⁷

1899. november 24-én az építkezés befejeződött, a városi tanács megadta a használatbavételi engedélyt, és Spániel Vincze tornatanár már e korszerű teremben tartotta óráit. Az építkezési költség 28.900 korona volt, emellett a tornaterem szertárát

574 darab tornaszerrel szerelték fel 3.000 korona értékben.

A tornaterem szertárában a kor legmodernebb tornaeszközeit szerezték be: felállítható amerikai nyújtó, acélnyújtó, gyűrűhinta, kötélletra, lengőnyújtó, körhinta, mászókötél, mászórúd, korlát, gerenda, ugrózsámoly, ugródeszka, kókusz-szőnyeg, labdák, súlyzók stb.

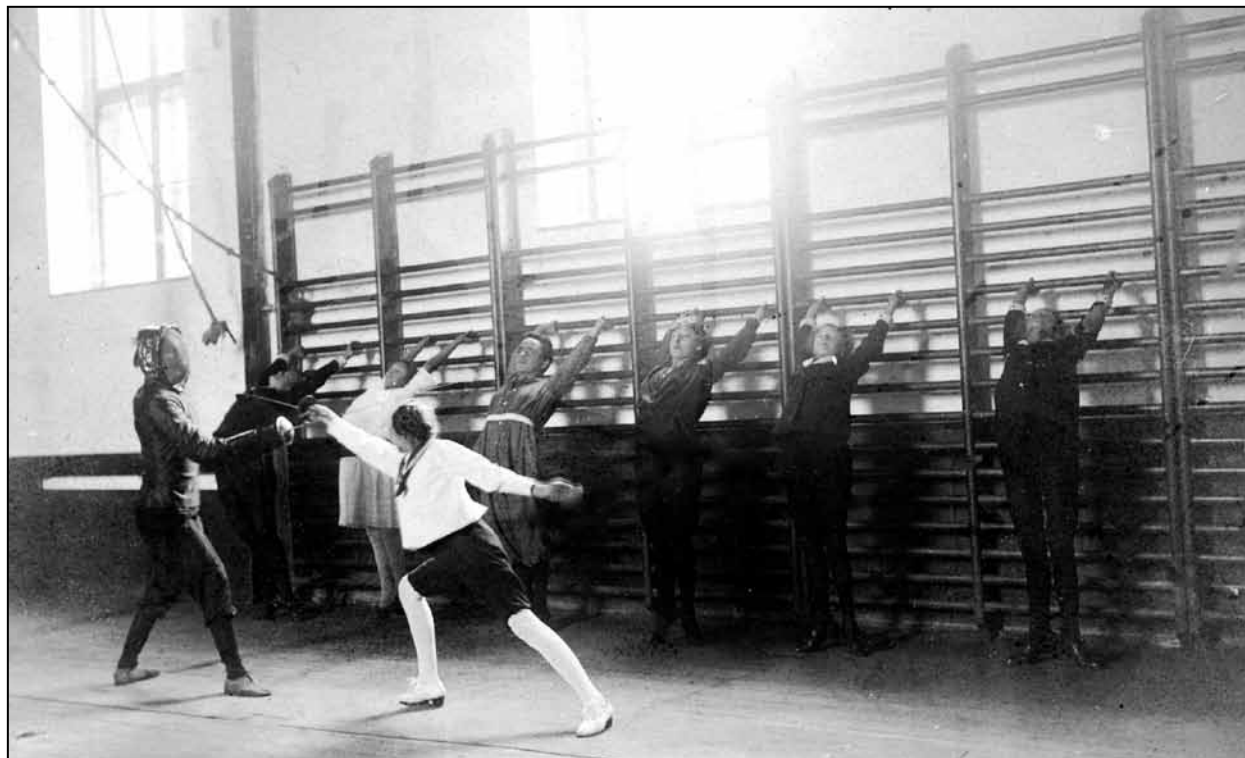
A tornatermet a két világháború között a KAC heti három alkalommal kibérelte edzések rendezésére. 1940-től a magyar állam anyagi támogatást nyújtott a tornaterem felújítására. Először a felszerelést újították fel, a következő évben a padlózatot korszerűsítették, majd az 1942/43-as tanévben az épületen teljes felújítást végeztek: az öltözőt, mosdót, szertárakat újraépítették, a termet pedig kibővítették.⁷⁸

Az 1948-as államosításkor a Református Kollégium megszűnt. Az épületeiben elsőször magyar tannyelvű fiúliceum, később vegyes, majd pedig román tannyelvű iskola működött. A tornaterem az évek során megrongálódott, fala megrepedt,

76 Killyéni András, Killyéni Péter, A Kolozsvári Református Kollégium sporttörténete, Kolozsvár, 2004, 22-23.

77 A Kolozsvári Ev. Ref. Collegium értesítője az 1899/1900-ik iskolai évről, szerk. Sárkány Lajos, Kolozsvár, 1900, 2.

78 Killyéni András, Killyéni Péter, A Kolozsvári Református Kollégium sporttörténete, Kolozsvár, 2004, 55.

Varga Sándor vívni tanítja lányát a Református Kollégium termében (1922)

az 1990-es évektől pedig használhatatlanná vált. A Református Kollégiumot 1990-ben újraindították, 2002-ben pedig visszaköltözhetett a Farkas utcai régi iskolaépületbe. Bár a tornatermet kormányrendelet adta vissza, napjainkig nem született végleges döntés ennek ügyében, a csarnok igencsak rossz állapotban állva várja a felújítást.

Kereskedelmi Akadémia

A Kereskedelmi Akadémia vezetősége a tanintézet megalapításának pillanatától nagy hangsúlyt fektetett a testgyakorlatokra, a diákok sportolási lehetőségeire. Kiss Sándor igazgató belátta, hogy a szellemi képzés mellett szükség van a testi erők fejlesztésére is, hangsúlyt fektetve a higiéniai kérdésekre, a test épségének megóvására.⁷⁹

Az akadémia diákjainak nagyobb része bentlakó volt, ezért a vezetőség úgy döntött: megteremti a sportolási feltételeket a bentlakó diákok számára is. Első lépésként az 1880-as évek közepén tornaeszközöket helyeztek el az intézet udvarán, amelyeket

a bentlakó diákok minden tavasszal és ősszel, tanári és nevelői felügyelet mellett kedvükre használtak. 1895-ben az akadémia igazgatósága elrendelte az eszközök felújítását, illetve újabb tornaeszközök beszerzését, így két korlátot, nyújtót, mászót és hínárt helyeztek el az udvaron.⁸⁰

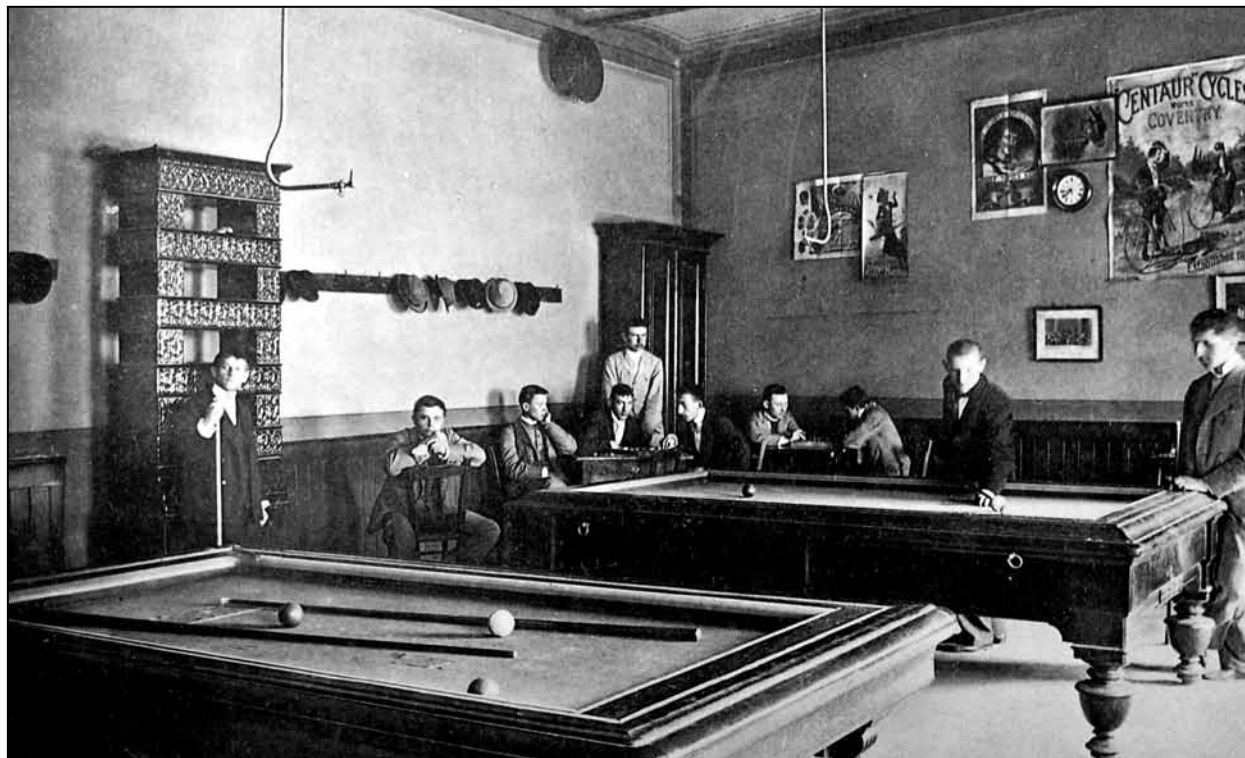
A torna oktatása az 1880-as évek végétől egyre több nehézségbe ütközött, ezért az akadémia vezetősége 1889-ben vívótermet rendezett be az épületben, ahol Páska Zoltán vívómester tanította az érdeklődőket. Sajnos a vívótermet röviddel a kialakítás után felszámolták, mert szükség volt újabb tantermekre.⁸¹ Az intézet új épületének átadásával az 1893/94-es tanévtől új vívótermet is berendeztek, ahol Kőváry Mihály vívómester a „felnőttebbek” részére kard- és törvívást tanított katonás fegyelem mellett.⁸²

79 A kolozsvári bentlakással összekötött kereskedelmi akadémia története 1878-1895, szerk. Kiss Sándor, Kolozsvár, 1896, 235.

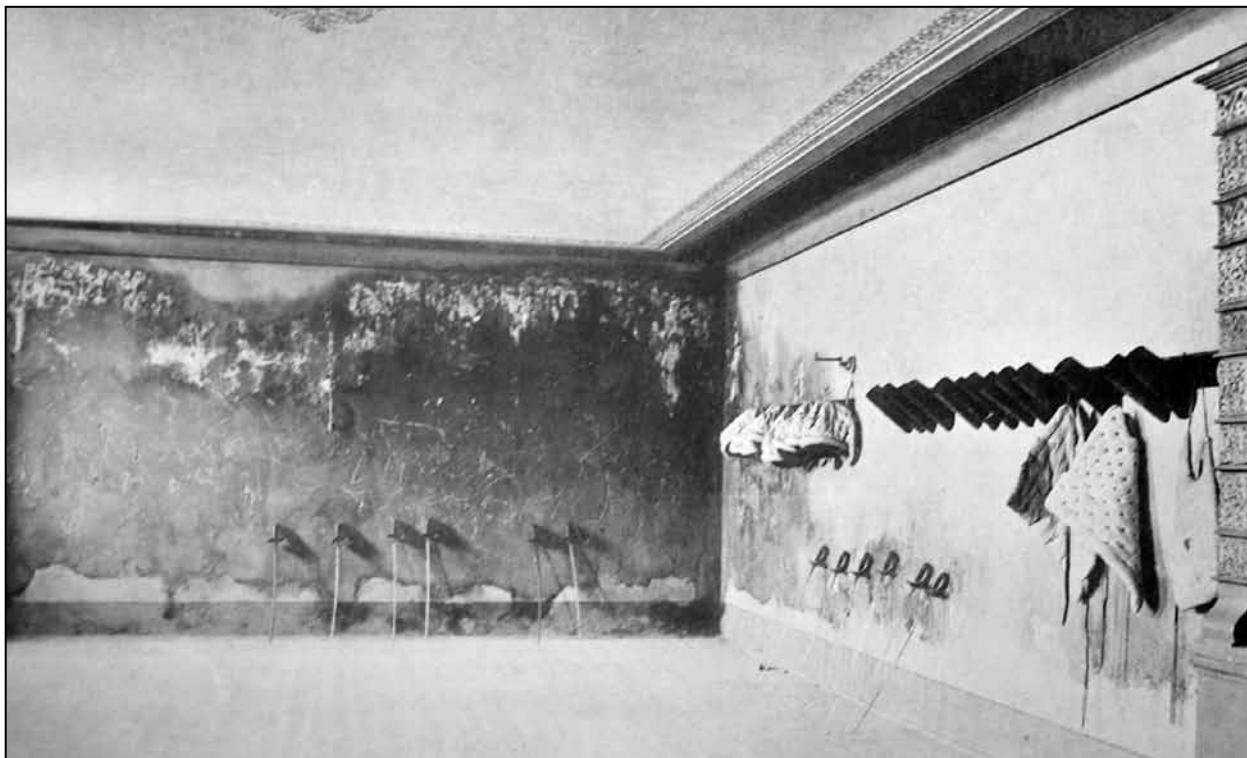
80 A kolozsvári bentlakással összekötött Kereskedelmi Akadémia tizenhetedik évi értesítője az 1894-95. tanévről, szerk. Kiss Sándor, Kolozsvár, 1895, 79.

81 A kolozsvári bentlakással összekötött kereskedelmi akadémia története 1878-1895, szerk. Kiss Sándor, Kolozsvár, 1896, 235.

82 A kolozsvári bentlakással összekötött Kereskedelmi Akadémia tizenhatodik évi értesítője az 1893-94. tanévről, szerk. Kiss Sándor, Kolozsvár,

A Kereskedelmi Akadémia játéktérme (1900 körül)

A Kereskedelmi Akadémia vívóterme (1900 körül)

Az új épület lehetőséget nyújtott egyéb sportok üzésére is: két játéktérmet alakítottak ki, ahol biliárdozni, sakkozni, dominózni lehetett, az intézet területén pedig tekepálya épült, melyet befedtek, fűthetővé és légszesszel kivilágíthatóvá alakították ki. Az intézet rendszabálya viszont kimondta, hogy ezeket a játékokat csak a játékszabályok betartásával szabad játszani, szigorúan tilos bármilyen játék, amely során anyagi nyereséget lehet szerezni. Emellett tilos volt kártyázni is.⁸³ 1895-ben az intézet vezetősége kis sportszobát rendezett be a kerékpáros és a síléc szakszerű tárolása érdekében.

Az 1905/06-os tanévben egy régi álom vált valóra: megnyílt az intézet saját tornaterme, az 1908/09-es tanévtől pedig az akadémia tornatanítót alkalmazott Rázsó Ferenc okleveles tornatanár személyében, így ettől a tanévtől új korszak indult a testgyakorlatok és a torna oktatásában. Sajnos az első világháborút követő hatalomváltáskor az akadémiát felszámolták, helyette az új román közokta-

tási minisztérium román tannyelvű kereskedelmi iskolát indított.

Kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem

1895-ben a kolozsvári egyetem vívómesteri állást hirdetett meg, melyet Vermes Lajos, a kor híres sportolója és sportagitátora nyert meg. 1896. március 1-től Vermes megkezdte működését az intézményben, ahol a kor igényeinek megfelelően egy torna- és vívótermet alakítottak ki.⁸⁴

A tornateremben már az 1895/96-os tanév második félévében heti 12 órában vívtak és tornásztak a diákok. Az órákon átlag 30 diák vett részt.⁸⁵ A következő tanévtől kezdve heti 9 órában zajlott itt a vívás és torna oktatása.

Az egyetem új épülete 1902-re készült el Meixner Károly és Alpár Ignác tervei alapján, Reményik Károly építész kivitelezésében. Az épületben helyet kapott a modern tornázó- és vívóintézet is.⁸⁶

83 A kolozsvári bentlakással összekötött Kereskedelmi Akadémia tizenhatodik évi értesítője az 1893-94. tanévről, szerk. Kiss Sándor, Kolozsvár, 1894, 64.

84 Ellenzék, 1896. március 4.

85 Tornaügy, 1895-96, 201.

86 Sas Péter, Mesélő képeslapok, Kolozsvár, 1867-1919, Budapest, 2003, 15.

Állami Felsőbb Leányiskola

Az Állami Felsőbb Leányiskola 1880 októberében nyílt meg a Belső-Magyar utcában (ma 21 Decembrie 1989). Az 1890-es évekre az intézetben jelentősen megnőtt a tanulók száma, ezért az oktatási minisztérium új épület építését rendelte el. Az 1900/01-es tanévben új, modern épületbe költözött az intézet, melyet a Sétatér melletti Bánffy-kertben építettek fel. 1896. december 2-án a közoktatási tárca ajánlására megvásárolták a kertet 82.260 korona értékben, 1897-ben pedig Alpár Ignác műépítész elkészítette az új iskolaépület tervét. Az építkezést 1899 tavaszán kezdte el a budapesti Haussmann cég, majd az Erdélyrészi Építő Társaság folyatta és fejezte be 1900 szeptemberében.⁸⁷

Az új épület frontja a Sétatérre nézett, a tornatermet a két oldalszárny között helyezték el a kert felőli oldalon. A tornaterem tágas, világos, napfényes volt, öltözővel és szertárral, felszerelését úgy választották ki, hogy az megfeleljen a lányok tornatanításának. Szép kivitelezése és modern eszközei

miatt az új tornatermet az épület egyik díszeként emlegették.⁸⁸

A következő tanévre elkészült az intézet kertjének a berendezése és kialakítása is. A két és fél hold nagyságú udvaron játszóhelyet alakítottak ki, amelyet fiatal gesztenyefákkal ültettek körül. Emellett helyet hagytak egy tenispálya kialakítására, ahol télen műjégpálya működtetése is lehetséges volt.⁸⁹

Az első világháború után román tannyelvű leányiskola működött az épületben, majd 1940-45 között ismét magyar tannyelvű leányiskola, 1945 után a Bolyai egyetem központi épülete lett. 1959 után a vegyészeti és a jogtudományi kar, jelenleg pedig a vegyészeti kar működik az épületben.

Tanítónőképző

Az Apáczai (ma Argeș), a Puszta (ma Constanța) és a Wesselényi (ma Bălcescu) utcák között, a Wesselényi család egykori kertjében 1892 őszén elkezd-

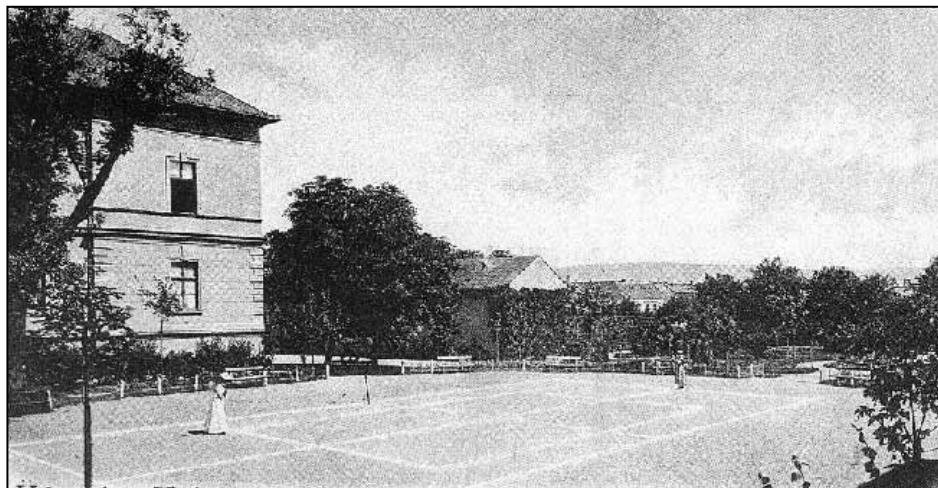
⁸⁷ Értesítő a kolozsvári Állami Felsőbb Leányiskola 1900-1901 iskolai évről, szerk. De Gerando Antonina, Kolozsvár, 1901, 5.

⁸⁸ Értesítő a kolozsvári Állami Felsőbb Leányiskola 1900-1901 iskolai évről, szerk. De Gerando Antonina, Kolozsvár, 1901, 7.

⁸⁹ Értesítő a kolozsvári Állami Felsőbb Leányiskola 1901-1902 iskolai évről, szerk. De Gerando Antonina, Kolozsvár, 1902, 3.

A Felsőbb Leányiskola játéktere (1902)

Teniszpályák a tanítónőképző udvarán

dődött a Tanítónőképző iskolaépületének a felépítése Herczeg Zsigmond budapesti építész tervei szerint. A munkálatot Maetz Frigyes, majd utóda, Endstrasser Benedek cégei végezték, és 1894 augusztusára adták át.⁹⁰

Az iskola udvarán tenispályát alakítottak ki, télen pedig korcsolyázni lehetett. Versenyeket is rendeztek itt. 1906-ban nagyszabású gyors- és műkorcsolya versenyt rendezett az intézet, ahol az igazgatónő díjazta a legjobb korcsolyázókat.⁹¹

Az első világháború után román leányiskola, a második világháború óta pedig a Bălcescu Líceum működik az épületben.

Marianum

1910. június 28-án Majláth G. Károly erdélyi püspök jóváhagyta a Marianum, a Római Katolikus Tan- és Leánynevelő Intézet megnyitását, illetve a telekvásárlást az új iskolaépület számára. Az egyház építkezési kölcsönt vett fel ugyanazon év szeptembe-

90 Asztalos Lajos, Kolozsvár, Helynév- és településtörténeti adattár, Kolozsvár, 2004, 300.

91 Ellenzék, 1906. február 5.

rében a Pesti Magyar Kereskedelmi Banktól, ötven éves lejáratral. Ezután Hübner Jenő budapesti műépítész tervet készített, Spáda János kolozsvári építőmester pedig megkezdte az intézet épületének felhúzását.⁹²

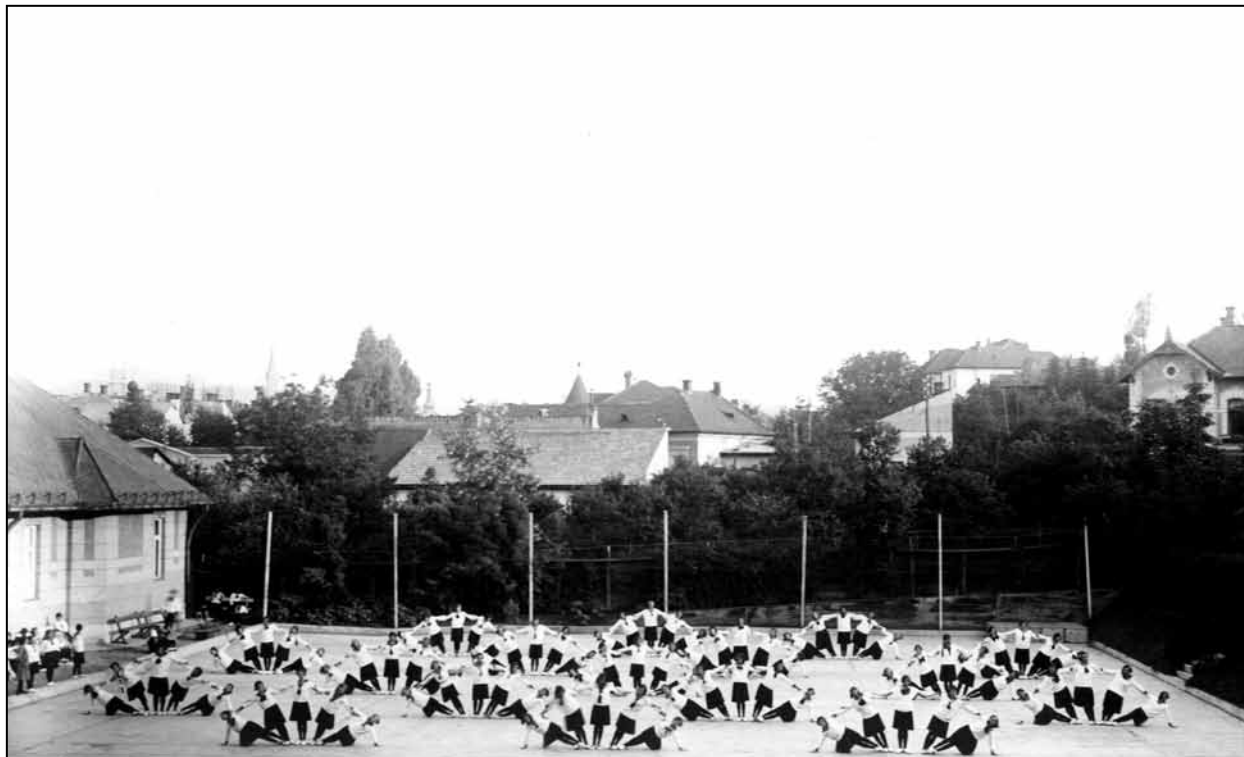
A H alakú iskolaépület földszintjén alakították ki új rendszer szerint a tornatermet, amelyet temp-lomként, díszteremként és színházként is lehetett használni. A terem szellőztetése és fűtése a kor legújabb technikájához igazodott, Kolozsvár egyik legnagyobb ilyen jellegű terme volt, rossz időben pótolta a játszóteret a bentlakó diákok számára. Az intézet udvarán, a Fellegvárra néző oldalon, alakították ki a hatalmas játszóteret és tenispályát, ahol télen korcsolyapálya is létesíthető volt.⁹³ A tornaterem felszerelése 1.650 korona értékű volt, a játéktér betonpályájának kialakítása pedig 9.468 koronába került.

92 A Miasszonyunkról nevezett szegény iskolanővérek vezetése alatt álló Marianum kolozsvári róm. kath. Tan- és nevelőintézetének értesítője az 1911-12. iskolai évről, Kolozsvár, 1912, 18-19.

93 A Miasszonyunkról nevezett szegény iskolanővérek vezetése alatt álló Marianum kolozsvári róm. kath. Tan- és nevelőintézetének értesítője az 1911-12. iskolai évről, Kolozsvár, 1912, 22.

A Marianum és tenispályái (1914 körül)

Tornabemutató a Marianum udvarán
(Balogh Ernő felvétele, 1930-as évek)

Az 1948-as államosítás után az épület a Bolyai Tudományegyetem birtokába kerül, majd 1959-től Babeş- Bolyai Tudományegyetem nyelvészeti kara rendezkedik be falai között.

Tanítóképző Intézet

Az Állami Tanítóképző Intézetet (fiúk számára) 1871-ben alapították, majd 1913. szeptember 1-én költöztetett be az új épületébe, melyet az Eperjes- (ma Onisifor Ghibu), Lázár- (ma Gheorghe Lazăr) és Gyulai Pál (ma Nicolae Cristea) utcák által határolt telken építettek fel, közel 630.000 korona költséggel. Az új épületet Nagy Károly budapesti építész tervezte, az építkezést pedig Reményik és Sebestyén vállalta kivitelezte.

Az épület földszintjén helyezték el a 148 négyzetméter alapterületű tornatermet, melyet modern eszközök beszerzésével alakítottak ki. A tornaterem padlója 5 centiméter vastag parafaréteg volt, melyre 7 milliméter vastag linóleumot helyeztek el. Az így kialakított burkolat zajtalan és rugalmas, nem csúszós, de meleg és hézagtalan lett. Emellett kellemes volt rajta a tornászás. A terembe a tornaszereket Lopos Gyula budapesti tornaszergyártótól

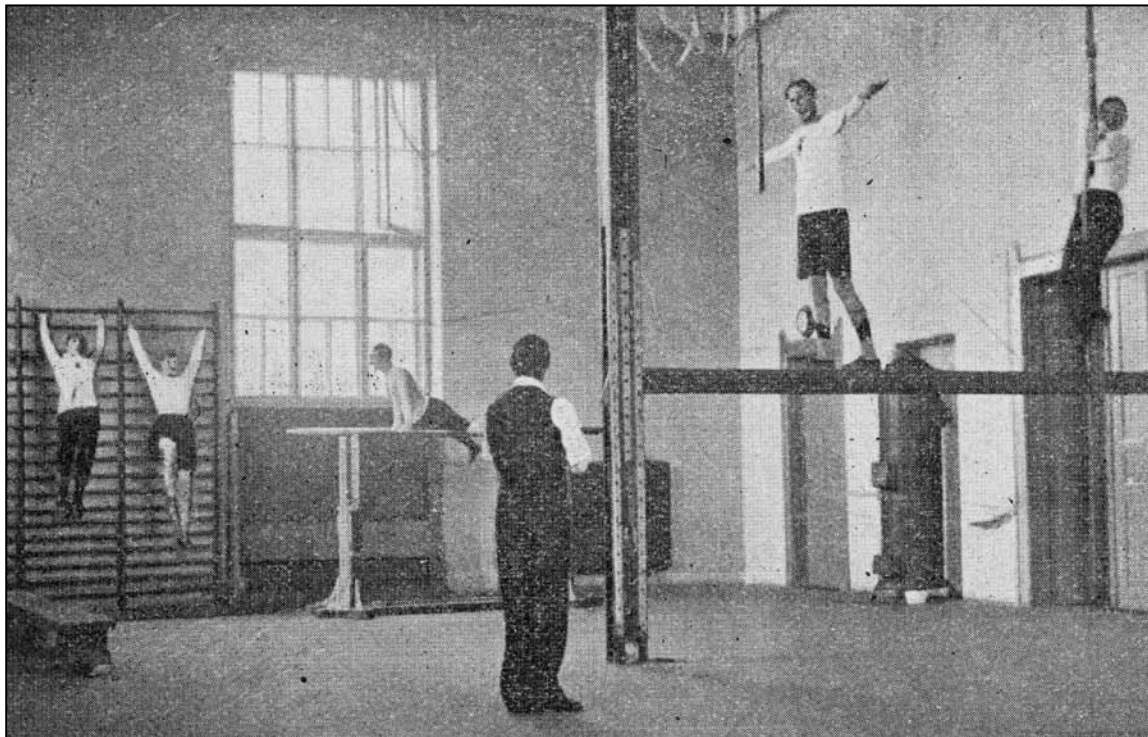
szerezték be, a szokásos tornaszerek mellett a legújabb svéd tornaszereket is beszerezték.⁹⁴ Az épület első emeletén biliárd-szobát alakítottak ki.

Az első világháború után román fiúiskola, a második világháború idején ismét a magyar tanítóképző működött az épületben. A kommunista időszakban a párt oktatási központja költözött az épületbe, 1989 decemberétől pedig az Avram Iancu román tannyelvű líceum épülete.

Polgári leányiskola

A Farkas utca és a Minorita (ma Hermann Oberth) utca sarkán a XIX. század közepétől egy református leányiskola működött. 1887-ben új, a kornak megfelelő épületet emeltek az iskolának, amely hamarosan felkapott intézmény lett a városi és környéki lányok számára. Szász Domokos református püspök javaslatára az egyház haszonbér ellenében átadta az iskolaépületet a városnak és az 1896/97-es évtől állami polgári leányiskolává alakult az intézmény. Az állam kibővítette az épületet, megépítette a

⁹⁴ A kolozsvári M. Kir. Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző-intézet értesítője az 1913-14. iskolai évről, szerk. Sarudy Ottó, Kolozsvár, 1914, 12-20.

A Tanítóképző Intézet tornaterme (1914)

tornatermet, amely fölé 1912-ben könyvtárterem került.⁹⁵

Az első világháború után az új vezetés döntése értelmében román polgári fiú- és leányiskola vette át az épületet, majd fiú középiskola, később az

egyetem gyakorló iskolája működött itt. A második világháború idején magyar gyakorló gimnázium, 1948 után pedig román középiskola (amely aztán felvette Emil Racoviță nevét) működik az épületben.

95 Vincze Zoltán, A kolozsvári Farkas utca, Kolozsvár, 2003, 54-55.

Zárószó

Nem vitás: az 1918 előtti sportélet alapot jelentett – mégpedig olyat, amelyre napjainkban is szilárdan építhet a mai kolozsvári sportélet. Az akkori sportlétesítményekhez az elkövetkező 20 évben kevés utánpótlás épült, inkább a már meglévőket használták. A két világháború közötti időszakban a nagy sportlétesítményeket elvették a magyar egyesületektől, amelyek csupán „megtűrt használói” lettek saját jogos tulajdonaiknak. Így jött létre például a Kétágú templom mögötti korcsolyapálya, amelyet azért alakított ki a Kolozsvári Korcsolyázó Egylet, mert száműzték a Sétatérrel.

A magyar egyesületek legfontosabb sportéleti helyszínei a három felekezeti iskola termei, udvarai

lettek. Itt zajlottak a vívás, a torna, az atlétika edzések. A nagy sportlétesítményekre többnyire csak versenyek alkalmával sikerült bejutni. Ez az időszak azonban nemcsak alapot teremtett, hanem mintát is nyújtott a későbbi sportlétesítmények kialakításához. A húszas években létrehozták az egyetemi sportparkot Iuliu Hașeganu tervei alapján, az állami intézmények – polgári iskolák, tanítóképzők – helyén pedig román iskolák nyíltak. Ezzel a kiegyezés után épült magyar sportlétesítmények mintegy éltető gyökereivé váltak a későbbi kolozsvári sportéletnek, ma is kitartóan táplálva a helyiekben a mozgás szeretetét, és fontosságuk biztos tudatában fittyet hányva a mostoha feledésnek.

Könyvészet

- A kolozsvári bentlakással összekötött kereskedelmi akadémia története 1878-1895 (1896). szerk. Kiss Sándor. Kolozsvár
- Asztalos Lajos (2004). Kolozsvár. Helységnév- és településtörténeti adattár. Kolozsvár
- Emlék-könyv (1889). Kiadja a Kerékpár-Sport szerkesztősége. Budapest
- Emlékkönyv dr. Haller Károly működéséről (1909), szerk. Kuskó István. Kolozsvár
- Földes Éva, Kun László, Kutassi László (1977). A magyar testnevelés és sport története, Budapest
- Gál Kelemen (1935). A Kolozsvári Unitárius Kollégium története (1568-1900) II. Kolozsvár
- Kemény Ferenc, Kovács Rezső (1899). Testi nevelés állapota a magyarországi középiskolákban 1897-98. Budapest
- Killyéni András (2006). A kolozsvári sportélet életrajzi gyűjteménye (1818-1918). Kolozsvár
- Killyéni András (2008). Az ő neve csillag a magyar sport egén, dr. Somodi István emlékalbuma. Kolozsvár
- Killyéni András, Killyéni Péter (2004). A Kolozsvári Református Kollégium Sporttörténete. Kolozsvár
- Kolozsvári Atlétikai Club I. évkönyve (1886). Szerk. Kuskó István. Kolozsvár
- Kolozsvári Atlétikai Club III. évkönyve (1890). Szerk. Kuskó István. Kolozsvár
- Korchmáros Kálmán (1898). A Kerékpáros és Athletikai Sport Naptára 1898. Budapest
- Kőváry László (1886). A kolozsvári Sétatér keletkezése és fejlődése 1812-1886. Kolozsvár
- Kőváry László (1897). Testedző intézményeink múltja Kolozsvárt. Kolozsvár
- Magyarok az olimpiai játékokon 1896-2004 (2005). Budapest
- Nagy Péter (2005). Ó, kedves Kolozsvár. Budapest
- Orbán István (2004). Évgűrűk, Kolozsvár
- Sas Péter (2003). Mesélő képeslapok, Kolozsvár, 1867-1919. Budapest

Siklóssy László (1928). A magyar sport ezer éve. II. Budapest
Siklóssy László (1929). A magyar sport ezer éve. III. Budapest
Szikora Katalin (2004). A magyar ifjúság testi nevelésének története. Budapest
Vincze Zoltán (2003). A kolozsvári Farkas utca. Kolozsvár
Zuber Ferenc (1934). Az atlétika története Magyarországon. Testnevelés. Budapest
Zuber Ferenc (1934). Az atlétika története Magyarországon. Testnevelés. Budapest

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretném megköszönni mindazoknak, akik kutatásomat, illetve e könyv megjelenését segítették, anyagilag támogatták. A kötet megjelenését a MOL Románia vállalat, Ferencz I. Szabolcs ügyvezető igazgató, illetve Felméri Erzsébet PR koordinátor tették lehetővé.

Köszönettel tartozom továbbá dr. Szikora Katalin tanszékvezetőnek, doktori témavezetőmnek, illetve dr. Szakály Sándor egyetemi tanárnak, akik szakmai tanácsokkal segítették munkámat.

Megköszönöm a kolozsvári Egyetemi Könyvtár, Kolumbán Judit és Bodnár Róbert, illetve a Magyar Sportmúzeum, dr. Szabó Lajos igazgató és Farkas Ágnes segítségét, Kiss Gézának, Galaczi Júliának és Fehér Árpádnak a tanácsadást, Fülöp Zoltánnak a tipográfiai kivitelezést, Szedilek Csabának pedig a nyomtatásban és kivitelezésben nyújtott segítséget.

Tartalom

Ajánló sorok a könyv Olvasóinak •	5
Előszó •	7
A Múzeum-kerti korcsolyapálya •	9
A Tornavívoda •	10
A sétatéri tó és a korcsolyapavilon •	21
A Lövölde •	31
A kolozsvári uszodák •	34
Az sétatéri atlétika és kerékpár pálya •	40
A Bánffy-kert •	45
Labdarúgópályák •	47
A városi Sporttelep •	54
Iskolai, egyetemi, akadémiai tornatermek és sportpályák •	61
Zárószó •	85
Könyvészet •	86
Köszönetnyilvánítás •	88

© Killyéni András 2010

A szerző magánkiadása.

Tipográfia és műszaki szerkesztés: Fülöp Zoltán, www.metaforma.ro

Nyomdai munkálatok: Hiperborea Kft. , Torda, 2010.

ISBN 978-973-0-07665-3